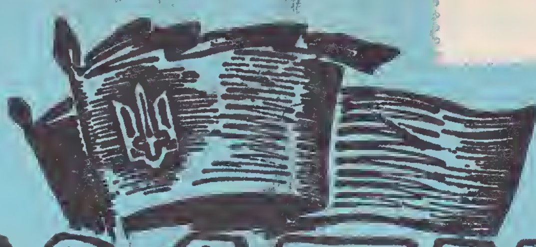

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ОРГАН ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

INDEPENDENT UKRAINE

Зміст

М. Лавренко: Державний Славень
Ю. В.: Слово
Олена Звичайна: Гаряча смерть
Др. Остап Грицай: Творча мета і небезпека літературної критики
Дм. Кармазин: Микола Сціборський — теоретик українського націоналізму
С. Ю. Пр.: Енерґетичне господарство України (III)
Микола Андрусяк: Досліди над діяльністю гетьмана Івана Мазепи та його доби
Др. Теодор Мацьків: На полі української науки
С. Панас: „План до двору" Й. Сталіна і Т. Осьмачки
Рецензії
Кадри наших днів
З ножицями по пресі
З життя ОДВУ
Бібліографія

ЧІКАҐО **НЬЮ ЙОРК** **Ст. ПОЛ**

РІК V. **ЛЮТИЙ-БЕРЕЗЕНЬ, 1952** **Ч. 2-3 (49-50).**

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Іван Світ, Джуно, Аляска: Дякуємо за листа та поради. Будемо старатися в дальшій праці їх узгляднювати. Були б Вам вдячні за Ваші причинки до проблем Сходу, Сибіру і т. п., бо знаємо, що Ви на ті теми випустили окрему книжечку. Книжечку Юрія Ходоровського „Україна і питання Сибіру" Вам вислали. Щирий привіт Вам і бажання дальших успіхів у праці.

Д-р Михайло Росляк, Едмонтон, Канада: Вашого листа друкуємо в цьому числі нашого журналу, хоча не погоджуємося зо всіми Вашими виводами і аргументами. Уважаємо, що не менше шкодить нашій справі публікування „Народньої Волі" (гл. цикль статтей „Темна сторона місяця"), в яких зраджується теж не менше число бувших і теперішніх революціонерів, як і методику та напрямні праці УВО-ОУН, а Ви з тої причини не пустили ні пари з уст. Теж і багато бандерівських видань (гл. зокрема офіціоз ЗЧ ОУН „Сурма") публікує і розконспіровує багато речей, що на разі було б краще їх тримати в дискреції, а теж ми не зустрічали Вашого осуду. Отже, думаємо, що Ваша критика книжки і особи д-ра З. Книша багато тратить на об'єктивності і дає право трактувати її як тенденційну. Друкуємо одначе Ваше вияснення тому, що визнаємо в практиці право на критику і уважаємо, що вільна і обосторонна критика все ж таки служить розвоєві в нас духа толеранції, вирозуміння та демократії.

Інж. С. Довгаль, Головний Комісар Позички Визволення України, Авґсбурґ, Німеччина: Ваш зазив ч. 14 в справі Позички Визволення України радо друкуємо і будемо зі своєї сторони Вашу акцію попирати. Всеж таки, після Вашої відповіди ЦУ ОДВУ, що зголошувалась вплатити на цілі Позички Визволення України квоту $ 2000, ми набрали переконання, що Вам так не дуже спішно за фондами на цілі визволення, коли Ви запал ОДВУ обляли холодною водою своїх партійних калькуляцій. Думаємо, що в інтересі нашої загальної справи, скріплення довір'я до УНРади та акцій нею проводжених, як рівнож і в інтересі Вашої особистої опінії було б, щоби Ви дали ОДВУ більш переконуюче вияснення, чому Ви відмовно полагодили пропозицію ОДВУ та тим дали Вашим партійним та парапартійним комілітонам „аргумент", мовляв, ОДВУ не попирає УНРади та не хоче складати грошей на її потреби.

В. Креховець, Окленд, Нова Зеляндія: Вашого листа одержали та дуже Вам дякуємо за інформації. Журнал Вам висилаємо, як рівнож висилаємо його п. Я. Головачеві. Пишіть та не забувайте за нас. Щирий привіт Вам і нашим спільним друзям.

Сергій Василів, Буенос Айрес, Аргентина: Темі заторкненій у Вашому до нас листі ми присвятимо окрему статтю, звідки довідаєтесь про наші погляди на тих, шо мають сплямлені руки кров'ю наших братів. Вам вільно їм прощати, так як вільно було Ечісонові простити свому приятелеві Гісові, але державний суд Гісові не простив і засудив його на кару. Якщо Лебідь потрафить доказати, що всі супроти нього обвинувачення — це видумка, волос йому не спаде з голови, будьте того певні. Отже не бійтесь за нього і не голосіться передчасно на його оборону. Прийде відповідний час, тоді будете мати нагоду його і себе боронити. Але будьте певні, що існує якась історична справедливість і вона не залежна ані від редактора „Самостійної України" ані від мельниківців. Отже, успокійтесь. Та запишіться на курси доброго тону, бо він в житті також потрібний. Ви ж не в лісі і не в відділах СБ.

* * *

Місячник культури, політики і суспільного життя

Редагує Редакційна Колеґія.
Головний ред. д-р Тома Лапичак.

Видає УКРАЇНСЬКА НЕЗАЛЕЖНА ВИДАВНИЧА СПІЛКА „САМОСТІЙНА УКРАЇНА, Винніпеґ — Сен Пол — Чікаґо — Нью Йорк.

Адреса Редакції і Адміністрації:
INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave.
Chicago 19, Ill.

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Рукописи на бажання авторів повертаються.

Редакція містить теж дискусійні матеріяли, що є висловом думки автора, а не Редакції.

Статті підписані повним іменем авторів є їх особистими думками і вони не конче мусять висловлювати думки редакції.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Ціна одного примірника в ЗДА і Канаді — 30 центів. В Англії і Австралії — 2 шилінґи. В інших державах рівновартність 30 центів в перечисленні на валюту даної держави по обов'язуючому курсі.

Передплата „Самостійної України" виносить річно:

- в ЗДА і Канаді — $ 3;
- в Англії і Австралії — 24 шилінґи;
- в інших державах рівновартість $ 3 в перечисленні на валюту даної держави.

Independent Ukraine

Articles published on political, cultural and social topics.

Edited by Editorial Committee
Published by
UKRAINIAN INDEPENDENT PUBLISHERS LTD.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК V. ЛЮТИЙ-БЕРЕЗЕНЬ, 1952. Ч. 2-3 (49-50)

М. Лавренко

ДЕРЖАВНИЙ СЛАВЕНЬ *)

О, мати, Вкраїно!.. ми, діти твої,
Всі вірні Тобі до могили.
Ми кров'ю стікаєм, стоючи в бої,
Та ллєш ти в серце нам сили.

І раді ми щиро свій труд оддавать
Тобі, нашій матері, милій:
Чи землю орати, чи в бої стоять
З любови до тебе надсили.

Більш кат вже не сміє плюгавити нас,
Твої святі груди топтати.
До бою нас кликав пророк наш, Тарас —
Ми встали Тебе захищати.

Бо раді всі щиро свій труд Тобі дать —
Тобі, нашій матері, милій:
Чи землю орати, чи в бої стоять —
Всі любим тебе, що є сили.

Хай знають сусіди, що друзі їх ми,
І хочемо в злагоді жити.
Та волю і Матір зумієм грудьми
Від ката-сусіда закрити.

Бо раді ми щиро свій труд тобі дать —
Україні, Матері милій...
Ми вміли у бої лягать і встоять,
Хоч це нам було понад сили.

Сяй, краю наш, золотом — знак наш Тризуб,
Як сонце в блакитному полі, —
Він свідчить, що більш не зазнаємо згуб,
Це — символ нам власної волі.

Ми раді, Вкраїно, свій труд оддавать
Тобі, нашій матері, милій...
Це ти нас тримала в боях устоять,
Щоб славу дідівську ростили...

---

*) З п'єси про УПА „На Ключі".

Ю. В.

Слово

Сторіччя минуло від часу, коли на нашій землі вродилося **нове рідне слово. Немов веселка,** ввібрало воно в себе всі промені багатобарвного життя, — того, що від непам'ятних давен творилося союзними силами дівичої землі і щедрого Божого сонця.

Народини **нового** слова — святкова подія в людській історії. Його світлом прояснюється вона собі в неогляданих до того глибинах і в недосяжних ще висотах. Нове слово завсіди роздирає якусь таємничу занавісу, розкриває сповиті дрімотою несвідомости надри та обявляє очам нові краєвиди буття, що в них чарівно сполучені і доповнені прадавня **рідність** і свіжа **новість.** Обявна сила **поглиблює** виміри дійсности на обріях повищених **можливостей.** Воно **може** доконати цього **випряму дійсности в непроривний тяг живого часу,** бо слово **животворить** з основ буття в творчу будучність життя. Хвилина, що сповнилася звучанням і сталась **живим гомоном,** є серединним злучним вогником життєвої тяглости, є тим **вязом-мостом, яким** продовжується і прямує вперед **похід.**

Таємниця переможного впливу слова, — невимовний чар його звуку і незборна поориваюча та притягаюча сила находила б оправдання, якщо слово не було б водночас **рідним і новим,** не мало б у собі тієї повноти, що є **однїстю творчого багатства живого часу.** Тут саме, в **творчій** потужности **коріниться прямо стихійна влада** слова над людським краєвидом, в горнилі котрого воно народилося, дозрівало і могутньо згомоніло. Власне прозвучало **пророчо** як заповіт — та врешті устійнилося в головний символ віри. Чому визнавці його в трудні хвилини небезпек шукають захисту, порятунку і надхнення в силі рідного слова? Чому спішать на той вяз-міст, і найрадше там, немов на твердині-**скелі,** перебули б час загрози й лихоліття? Бо там вони почувають себе найсильнішими в обох відношеннях, — походження і призначення, дійсної рідности і прореченої новости, бувальщини і прийдешности, вчора і завтра. Чи завсіди воно добре для рідної будучности та самих визнавців йти в захист **культу** і тіснотою стовпленої людської маси зупиняти похідний рух та свободу розгортання життєвого наступу вперед, — це окреме, великої ваги питання вимагає в нашій сучасній дійсности особливо критичної постави та вдумливого і далекосяглого висвітлення. Зараз вистарчить сказати, що природа кожного культу має поруч прикметного собі внутрішньо-органічного почуття рідности ще й свою зворотну похідну сторінку зовнішньо-механічного, назовнього визнавання, яким визнавець зручно послуговується і виказується там, де повинен **діяти** в сутній згоді з вимогами визнаваної ідеї — як її носій і самостійний здійсник. Що він, в гурті подібних собі, „товпиться" на священній греблі, і в кривому дзеркалі декляматорських поз знетворює та сквернить силу і красу рідного великого слова, — нема сумніву для кожного, хто **відчуває** слово та відрізняє правду від забріхання. Найпершою чеснотою моралі визнавця є пошана для визнаваного слова в повноті його оригінального звучання. Треба постійно перевіряти свою внутрішню порідненість з ним, зусильно формувати себе за родословним звязком і доростати до висот пророчого заклику. Вкінці і ті висоти треба **перейти,** поглянути власними очима в світ, і зо становища своєї доби **говорити творчим** життям **власним.**

Скарб слова, висказаного ґенієм роду усією потугою **серця, мисли і волі,** має нарід долею даровану йому жертву переняти в свою свідомість як животворне добро, що призначене рости, розвиватись і цвисти в теплі рідної землі. Так як вона досягнула в тому обяви свойого багатства, подібно теж **дух** цього слова нетлінний знак своєї сутности вирив на скрижалях часу **пророчим заповітом.** Може ніґде й ніколи **земля і людина** не ввійшли з собою в такий органічно вирощений союз, який завязався з ґеніяльного почину і несхитно тріває по цей день. Видно, слово наше було висказане так, що переняло в себе на довічну спадщину і самого речника — його серце і душу. Великий український творець вимовив його з почуттям безумовної відданости жреця, що на кривавий жертовник рідної історії піднявся **самий** та поклав на ньому своє життя в офіру народові. Полумяне слово його горіло жертвенним вогнем творчого духа і воно згоріло в **животворний памятник.** Змаг людини з руїнним ґенієм часу за життьову невмірущість слова закінчився перемогою **творчого** ґенія, який, між різними можливими способами в досяганні вікопомности, найпевніше і найбезпечніше зберігається і триває ...в слові.

Промовляюча людина подібна сівачеві, що вирощене працею зерно, довіряє землі і долі. Та наскільки ж говорене слово ближче душі свого творця, ніж зерно душі ратая! Устами сіється духове зерно, ним жива душа голосить **світові** про себе, відкривається йому і проказує голосну сповідь свого людського буття — в надії, що з його боку почує **відзив зрозуміння і співчуття.** З усіх здогадних спонук, що співдіяли в творенні **дару мови,** найімовірніше була і є потреба **прорватися з полону замкненої в собі свідомости,** перервати мовчазний кордон самоти і впіймати поза собою знаки та відзиви рідности, щоб — в розкритій безодні безкрайого світу почутися певнішим себе і свого буття. Словом силувалася душа заявитись, вислизнути із себе, голосно свідчити від себе, **що вона** є та чекає з другого кінця, від світу, поворотного відгомону та згідного потвердження, що голос її був почутий. Мало було б для неї впевнитися про себе саму, їй незмірно важливіша певність своєї **світоподібности,** щоб не мучили її в безконечність почуття самоти та вбивчий сумнів у недосяжну **далекість** і неодмінну **чужість** світу. Щолищ сказане і почуте слово доповнює вимір існування

і простує звязкову вісь у спільний **долевий** шлях. Не будь, бодай у здогаді, такої певности про внутрішню лучність людини і світу, у глущі самоти захолола б душа і минулася в холоді свідомої безнадії.

Величний міт про тотожність Бога і Слова в неповторно досконалій формі підкреслив первопочинну суть слова і в той спосіб стався для людського думання зразком визначування, рівнем цінування і мірою вартости. З можливо найвищого для себе становища вирішив розум ветхої людини таємницю походження і значення слова. Він вичув, впізнав і відкрив його божеську природу слова, тому звелів світові творитися з нього і тривати в ньому. Для розуму сучасної людини може й не зовсім приймовна така кінцебіжна метафізична повищеність слова, — в умовинах пануючої розбудованости і витончености понять науки повища розвязка видається через міру проста і вбога. Вона бо не дотримує місця в повнинній площині досліду і самочинно переступає межі методологічно закресленого стану наукової стислости. Мисленники й вчені, на подобу священним культом вишколених і суворим обрядом дисциплінованих жреців, служать свойому божеству науки, і не журяться тим, чим їхнє божество справді оживляє божеська сила та чи зберігає воно ще в собі бодай тінь, спогад і слабу память про **Бога.** Однак може не до них треба б вдатися за відповіддю, найкраще було б пошукати її в тих, що „покликані" безпосередньо свідчити про це власним **творчим** словом. Мистці говореного і писаного слова на прикладі своїх творів можуть подати найпевніше окреслення „стану слова" — його ролю в теперішній час. Голос доби в цьому відношенні скидається на сухий, порожній тріскіт бляшаної „орхестри", що, при всьому багатстві голосових засобів і техніки виконання, не в силі видобути із себе **звуку** і розгорнутися в живий образ пливучої мелодії. Слово — **не дзвонить,** — перевелися сьогодні ґеніяльні **ливарі дзвонів,** мало теж і надхнених дзвонарів.

Критична думка доби, щоправда дещо несміло, а проте з пересвідченням і явною досадою, стверджує творчий застій, яловість душі і поступаючий заник духових сил. Живемо в добі „відумирання" творчої людини, і стан такий — кажуть — є закономірним наслідком **внутрішнього становища** — логікою загального розвитку. Ствердження щире і правдиве, проте воно не розкриває цілого обсягу і змісту упадковости, ані безпосередньо само собою не прокидає напрямних зарадного протидіяння. Власне факт безсумнівної творчої **кризи** сучасности є головно і передусім кризою людини, що покинула прадідний храм, відвернулася від Бога, а обновила культи і вівтарі різних божеств, між якими особливою увагою оточила... Молоха. Йому, жадному і страшному, поклонилася і приносить невпинну жертву життьового цілопалення у пересвідченні, що, „вживаючи і виживаючись досягнула вже божеської самовистарчальности і самобутности. Молоха, свойого демона, відкрила власне в собі і до тієї міри звязала увагу думки з ними, так задивилася в його бакхічний образ, що геть прислонила собі **вільний вигляд у світ.** Не має вона про **що** говорити, не має до **кого** промовляти, життя її скучний монолог лінивої зміни одноманітних днів, сповнених почуттям ниючого голоду або ситої перевтоми. **Дух** її, як мовчазний і смирний раб, стоїть непорушно в кутку кімнатної півтемряви і терпеливо чекає покличного кивка від свойого „пана". **Тіло** — природа в цілій розпятості визволених гонів і фізіологічних функцій — сталося **паном** і, немов вередлива дитина, раз-у-раз приказує і закидає свою покірну няню примхами забагів. В неї стільки „потреб", що сама вона не відає їм ладу і черговости за ступнем їхньої важливости. Цілий день суятиться, вибирає, укладає і бурить свої домики, щоб зараз же ставляти їх наново та кричати в безрадній лютости, що вони її не вдоволяють. В умовинах великого ота діточа вередливість і свавільність сучасної людини не зганяє своєї мстивости на картах і домиках, але бурить до кореня **життьовий людський лад враз з його основами і „надбудовами".** Руйнує їх не з причини їхньої старости і непридатности, — одинокою рацією осуду їх і засуду пропасти є нудьга і нетерпимість самолюбної порожнечі, якій не до вподоби ні **вічні** правди ні **старі** храми, яку дратує **велич людської достойности** в слові, образі і камені, якій **ціла дотеперішня духова суть,** виявлена в історії життя і культурі творчої душі — „не подобається".

За спиною розїдженої пристрастями і знудженої людини чуває хтось другий — чинний ненависник, поборник і руїнник вартостей. Він знає свою „єдину потребу" і вміє знайти шляхи і способи, як промостити їй дорогу у світ для широкого сповнення. Цей **восіблений спротив** і одвічний противник **слова** в його ролі єднання і звязку всього живого, є одірваний і **на собі самому спочивший дух самообожання,** що нічого не творить і нікого не любить, але хоче над створеним панувати єдино тиском влади „з гори", з навзерху встрявати в хід дій і механічно орудувати в організмі живої історії, — орудувати слухняними масами і діяти силами фізичної природи. Він ненавидить творчість і творців усією пристрастю честилюбця, який поза собою не признає нічого гідного пошани, поклону і молитви. Сквернити, клеймити, й доптати в грязь цінності і святощі звик холодний „местник", що в дійсности мститься за крижаний холод власного серця і яловість душі, яка сама не творить, а з творів людських вичитує для себе хіба лиш погорду і присуд забуття. На вишуканий собою визов і зневагу він має здавна готову відповідь, яку проголосить як спасенне нове „вчення", призначене перебудувати світ на людський рай. Заклятий ворог слова в його значенні виявника творчої суті життя та звістуна ідеї Божого післанництва людини, — найперше **словом** розбурить, зворохобить і розярить нищильні пристрасті людські, а згодом розвалить зриму будову історичного ладу, рівняє красу квітучого багатства в сірі румовища, і на отих руїнах вміцнить свою владу самодержця. З холодною насолодою він зірве овоч дозрілої мети саме там, куди — здавалося б — не було ніколи для нього доступу.

Діло великої руїни увінчав руїнник **словом.** Він промовить і установить **новий закон життя,** а са-

мий чекатиме від людської маси виявів надхненного признання, обожання і величання. Проте почуватиме невситний голод слова. Нагальня злива похвальних промов, повінь віршів, пісень і гимнів змішається в хаос метушні, крику і вереску і... зникне як оманний привид. Непроминаюче почуття внутрішньої порожнечі визначатиме надалі пануючий стан душі, що обірвалась, відчужилась і на чужість світу відповідає ненавистю його і всіх тих, що в ньому живуть — дужі почуттям **рідности, радости і животворности.** Жорстокий поневільник людини і вільного слова приречений животіти в безнадійній неволі власної пустки, що її не оживить ані наказаний славословний рев людського моря, ані почуття тієї нікчемности не заглушить видовище світової Голготи і невгамовний крик розпинаних жертв. Довічний вязень власної природи мстить свій полон і долю відступника та зрадника — топором **ката.** Не творить, не любить, не голосить живої правди, — так нехай вільне слово людське не гомонить у світі, а словотворців хай вбиває думка про його, що тримає в руках смертельну зброю **влади. Вона** піднята і удар виміряний певно — **в людське серце.**

Олена Звичайна

Гаряча смерть

Завжди величніша путь на Голготу, ніж хід тріюмфальний: так бо з предвіку було, і так воно буде довіку, поки житимуть люди, поки терни ростимуть...

Леся Українка

Путь на Голготу! Десять років тому, голодної й холодної зими, в Києві спочила без труни, без хреста й напису — в холодних обіймах братської могили Бабиного Яру молода вродлива жінка, талановита поетеса, видатна громадська діячка й публіцистка — Олена Теліга... Маючи можливості рятувати своє життя, вона свідомо пішла смерті — назустріч, добровільно вибрала шлях на Голготу...

Чи ж оцінила українська громадськість всю велич цієї добровільної жертви? Чи усвідомила, **кого** вона втратила морозної лютневої ночі 1942 року? Чи знаємо, **хто** зник назавжди в самім розквіті сил і таланту?

У нас, на жаль, у великій моді ось яка оцінка письменника: якщо він належить (або належав) до того партійного середовища, до якого належимо й ми, то він — геніяльний, а якщо ні, — тоді горе йому! Тоді він — „ніц не варта" і навіть шкідливий.

З висоти десятирічної перспективи з дня смерти Олени Теліги, я спробую оцінити її „по ділах її", розуміючи під „ділами" — **твори,** себто ті **невмирущі цінности,** які вона вложила в скарбницю української літератури й культури.

Не зважаючи на сильні чужо-національні впливи, Олена Теліга **рано знайшла себе** і як українка, і як поетеса. 32 поезії, що року 1947 увійшли в збірник її літературної спадщини „Прапори Духа", — в 1940 році були вибрані самою авторкою й призначені для друку, але за життя її окремою збіркою не вийшли. Як поетеса, вона належить до українського клясицизму празької школи. Зразків клясичної досконалости й чіткої образности в поезіях Теліги можна знайти немало, але я обмежусь наступними, справді бездоганними рядками з „П'ятнадцятої осени":

Немов рослина в соняшнім вікні,
Що так неждано вигнулась стрільчасто,
Я відчувала стрункість власних ніг
І гнучкість рук, що хочуть взяти щастя.

Теліжина поезія наскрізь лірична: вона подає виключно свої власні переживання від І-ої особи. Глибина задуму, шляхетна жіночість, артистична досконалість оформлення, екстаз кохання і екстаз героїзму на тлі ідеалістично-націоналістичного світогляду — ось характеристичні риси поезій Теліги. Усі вони просякнуті яскравою життєрадісністю, соняшним промінням, переможною бадьорістю. Безнадійний песиміст захоче жити, читаючи її вірші!

Топчуть ноги радісно і струнко
Сонні трави на вузькій межі,
В день такий віддатись поцілункам,
В день такий цілим надхненням жить!
В сотах мозку золотом прозорим
Мед думок розтоплених лежить,
А душа вклоняється просторам
І землі за світлу радість — жить!

Яка соковитість! Який захват! Яка переможна життєрадісність! Але... чи значить це, що вона взагалі легковажно — весела жінка? Може вона... безпринципова, як тисячі інших веселих жінок?

О, ні! І тисячу раз ні!!! Ось що каже вона у вірші „Сучасникам":

Там, де треба, я тверда й сувора.
О, краю мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жадний ворог.

Олена Теліга має велику цивільну відвагу, вона безкомпромісова аж до смерти. І саме смерть її є безперечним доказом правдивости цього твердження. Її небуденна яскрава особистість не терпить сірих безпринципових людей, сірих фарб, спокійно-солодких буднів:

У мене дні бунтують і кричать
Підвладні власним, не чужим законам
І тиснуть в серці вогневу печать,
І значать все не сірим, а червоним...

Але це не заважає їй глибоко задумуватись над чорними барвами життя. Олена Теліга знає ночі без сну... і „темний розпач — найгіркіший трунок"...

Але... перемагає, як завжди, яскрава вітальність:

Придушу свій невпинний спогад,
Буду радість давати і сміх,
Тільки тим дана перемога,
Хто й у болі сміятися зміг!

Що ж дає їй таку силу відпорности? Ця чарівна жінка... „біжить під вітер і під град", бо вона **знає,** для чого вона це робить:

Щоб власній вірі непохитній
Палить лямпаду в чорну ніч
І йти крізь січні в теплі квітні,
Крізь біль розлук — у радість стріч.

Висока ідейність, цілеспрямованість, власний внутрішній світ і віра в перемогу своїх ідеалів робить її відпорною з непоборно-тяжчими обставинами, дає їй силу з веселим сміхом на устах нести „тяжких турбот ржавіючий ланцюг" у роках скитальщини й злиднів.

І не тільки це! Любов, взаємопошана й щирість, що є могутнім цементом єднання між чоловіком і жінкою, дає скитальській родині силу обороноспроможности, щоб не загинути у ворожім оточенні... у чужинецькім морі... Ці почуття з артистичною досконалістю й хвилюючою експресією О. Теліга висловлює в близькому для кожного скитальця вірші „„П'ятий поверх".

Жінка, на думку поетеси, не сміє бути тягарем для мужчини, навпаки, вона має бути „відмінним, але **рівновартісним** і вірним союзником мужчини в боротьбі за життя, а головне — за націю".

У віршованій формі О. Теліга висловлює цю думку з виключною, ляконічною яскравістю в фіналі щойно згаданого „Пятого поверху":

Відпливаймо! Беру весло.
Небезпека! Не зложу рук.
Все разом: і добро, і зло!
Все удвох, — і пісок, і брук!

А що таке оте символічне „весло"? Це освіта, знання, розвиток, фах, — усе те, що робить жінку рівновартісним членом суспільства. Усе це мала Олена Теліга, але цього, здебільшого, ще бракує нашій жінці.

Любов, стосунки між чоловіком і жінкою — тема стара, як світ, але вічно-нова й цікава — находить собі глибокий відбиток і в Теліжиних віршах, і в статтях. О, любов існує не для того, щоб підтинати так потрібну міць чоловіків! Навпаки, вона є могутнім джерелом надхнення до дії, до боротьби, до героїчного чину. Вірш „Вечірня пісня", наскрізь просякнутий чарівною жіночістю й романтикою кохання, є в той же час могутнім кличем до дії — до чину.

Питанню, якою має бути українська жінка, і якою вона справді є, присвячена глибоко-змістовна стаття „Якими нас прагнете?"

Не трудно догадатись, що це питання звернене до українців-чоловіків. Найбільш розповсюджений тип жінки-рабині, віртворений Маланюком, викликає презирство й огиду О. Теліги. Така жінка плодить дітей „мов дурних курчат", — байдуже чиїх і виховує тих дітей (а часом і чоловіка) „по образу і подобію своєму" — на героїв боротьби за життєві вигоди; за всякі компроміси. Така жінка в масі спричиняє **духову вбогість нації,** бо діти таких жінок любитимуть батьків і власну хату більше, ніж батьківщину. Не задовольняє Телігу й тип жінки-вампа, що є джерелом лише хвилевої насолоди; не задовольняє її й позбавлений всяких ознак жіночости розповсюджений у Совєтському Союзі тип жінки-товариша. Позитивним типом, на її думку, є жінка, що, зберігаючи всю свою красу, жіночість і привабливість, є в той же час „рівновартісним і вірним союзником мужчини в боротьбі за життя і за націю". На шляху до цього ідеалу жінці має допомогти мужчина, бо „виховання жінки здійснюється не через жіночі організації, а через високі лети чоловіків".

У блискучій статті „Сліпа вулиця" гострій і дотепно-влучній критиці пера О. Теліги підпадають специфічно-жіночі журнали з їх убогою літературою, з їх бездарними віршами, з їх дискусіями на тему (наприклад) про те, „що робити, коли чоловік, що раніше дивився виключно на свою жінку, починає дивитися на її молодшу сестру?" Низького позему специфічно-жіноча література обмежує духовий розвиток жінки, штучно тримаючи її в „сліпій вулиці" жіночого ґета.

Коротко кажучи, в обох згаданих статтях О. Теліга кличе українську жінку бути корисною для Нації й рівновартісною з чоловіком Людиною, зберігаючи водночас ту „Вічну жіночість", що є невід'ємним складником життя, як Мужність і Відвага чоловіків.

Сама О. Теліга є невмирущим зразком того, якою має бути українська жінка, вона є блискучим прикладом того, як багато може дати Нації жінка, якщо вона не сидить у сліпій вулиці славнозвісних „чотирьох К.".

Зберігаючи всю свою красу й жіночість, О. Теліга творила невмирущі духові цінності поруч із такими видатними майстрами пера, як Маланюк, О. Клен і Мосендз. Вона увійде в історію, як видатний — творчий організатор духовости нашого народу і як справжня Героїня.

Виключну виховно-громадську вартість має реферат „Партачі життя", писаний весною 1941 р. в Кракові й виголошений в краківській „Просвіті". Тема гостро-актуальна саме в наш час: стосунки між героєм і масою та виховання маси до рівня Нації.

За наріжний камінь цього реферату авторка бере відомий афоризм Карлейля: „Потрібний не лише герой, а й світ вартий його, який не виглядав би як одна суцільна маса льокаїв. У протилежному випадку герої перейдуть для світу і, що найважніше, для Нації — майже безслідно". Льокай, по словах того ж таки Карляйля, не пізнає правдивого героя, хоч і дивиться на нього.

„Ніде, як у нас" (підкреслення моє — О. З.), — твердить О. Теліга: — „не було стільки поодиноких героїв, найсміливіші вчинки яких зависали в повітрі, бо довкола стояла суцільна маса льокаїв"..

Саме оці льокаї або партачі життя, як їх називає О. Теліга, і спричинилися до того, що такі Велетні Духа, як Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Олена Пчілка та інші не знайшли ні зрозуміння, ні підтримки від нашої маси, пройшли свій життєвий шлях самотньо, без пошани навіть з боку тих, хто безпосередньо стикався з ними. Навпаки, кожний їхній вчинок викликав настороженість або й ворожнечу, ненависть, наклепи й переслідування... За що? Та саме за те, за що ми тепер влаштовуємо їм ювилеї та академії.

„Коли б Шевченко воскрес", — каже О. Теліга: „його самотність не змінилася б... Можна собі уявити, як обминало б його багато людей"... Він бо ...„не був скромним і лагідним паном, побажаним у тактовному товаристві"... Далі О. Теліга наводить цікаві „переживання" типового партача життя, в домі якого в 1846 році Шевченко читав свої полум'яні вірші: „Я весь час дивився на двері, бо боявся, щоб хтось сторонній не підслухав, і потиху наказав льокаєві, щоб він прийшов і голосно сказав, що мене кличе до себе генерал-губернатор. Льокай виконав це доручення. Гості, звичайно, поспішили розійтися, а, з ними, — хвала Богу — і Шевченко!"

Генерал-губернатор! Ось кого шанує партач життя, ось перед ким він гне свій гнучкий хребет! А Шевченко?!? Навіщо він йому?

Партачі життя, за влучною дефініцією О. Теліги, це люди, що не мають звичайної буденної цивільної відваги. „Вони, як соняшники, хилять свої голови то в один, то в другий бік"... Вони вважають „добрим вихованням мовчати там, де вони бачать зло, що не зачіпає безпосередньо їхнього добробуту"...

Партачі життя, це герої власного добробуту й кишені, це люди, яким завжди поводиться якнайкраще: „Вони є завжди елітою, незмінно, після всіх завірюх, виринаючи біля нових тронів — все одно яких володарів".

Що ж таке ота цивільна відвага, якої бракує льокаям і партачам життя? Ось як відповідає на це питання О. Теліга: „Це є передусім вміння сказати " ні, " коли від тебе вимагаються речі противні твоїй гідності й твоїм переконанням. Це - вміння підтримувати людей, яких ти шануєш, ризикуючи навіть ...ріжними неприємностями та охолодженням з боку інших. Це є, врешті, вміння сказати в очі гірку правду тим, кому ця правда належиться, а не шепотіти це по кутках іншим, нагороджуючи при зустрічі обєкт своїх шипотінь дружнім поглядом і сердечним стиском руки".

Це вміння не подати руки тому, кого Ви зневажаєте, як зробив підчас якогось процесу Міхновський по відношенню до увінчаного лаврами слави російського письменника В. Короленка, коротко і ясно сказавши: „Я зрадникам свого народу руки не подаю!" Це вміння виступити з промовою по-українському наперекір категоричній забороні влади, як це зробила Олена Пчілка на святі Котляревського в Полтаві.

Висновок: виховуючи звичайну цивільну відвагу в масі наших людей, можна піднести цю масу до рівня Нації, яка варта своїх великих героїв.

Як бачимо, О. Теліга в своїх статтях ставить виключної ваги питання піднесення жінки до рівня рівновартісної з чоловіком Людини і піднесення маси до рівня Нації. Обидва питання гостро-актуальні саме в наш час, і саме тому твори О. Теліги належить перевидати в багатьох тисячах примірників для поширення їх серед українців, розпорошених по всій землі круглій. Десятирічний ювілей з дня смерти — прекрасна нагода для наших видавництв це зробити.

Глибоко вдумуючись у порушені О. Телігою проблеми, у читача мимоволі виникне питання: „А чи не оті духово-вбогі Дзюні, що танцюють на балях, ходять у „неґліжку" і прагнуть лиш „добре" вийти заміж, чи на їхні шляхетні „мамці" в перлах, якими так щиро оборюється Теліга, виховали, виховують і виховуватимуть отих численних партачів життя, отих лицарів власної кишені й добробуту, отих безхребетних поклонників влади і... доляра, отих шептунів по кутках, що ними так рясніє наше суспільство?"

Тоді до списку Велетнів нашого Духа, до списку Героїв цивільної відваги, яких подає в своєму рефераті О. Теліга, читач додасть і її ім'я. Вона ж бо смертю своєю доказала, що слово з ділом у неї не розходиться.

„Лише прикладом великої цивільної відваги й безкомпромісовости аж до смерти можна впливати на душу свого оточення так, щоб воно із суцільної маси льокаїв обернулася в націю, варту своїх великих героїв" — такими словами закінчує вона реферат „Партачі життя", писаний **під весну** 1941 року.

А під весну наступного року (в лютому — 1942) вона дала нам і наступним поколінням невмирущий приклад великої цивільної відваги й безкомпромісовости **аж до смерти.**

„Як не цікаво вмирати на старість від хвороби печінки!" — казала часто Теліга. Вона мріяла про **іншу** — гарячу смерть...

І в павутинні перехресних барв
Я палко мрію до самого рання,
Щоб Бог зіслав мені найбільший дар:
Гарячу смерть, не зимне умирання...

7-го лютого — 1942 р. в Києві Ґестапо заарештувало понад 200 свідомих українців. 9.II. Ґестапо зробило засідку в помешканні Спілки Письменників, не випускаючи нікого, хто туди зайшов. Олена Теліга була про це попереджена і могла легко уникнути арешту, переховуючись у якомусь із конспіративних мешкань... Але... Олена Теліга — голова Спілки Письменників і Головний Редактор журналу „Літаври", як справжній командувач потопаючого корабля, не вважала за можливе рятувати себе, коли тонув корабель, а з ним і ті, що працювали поруч із нею і під її керівництвом.

І вона... пішла свідомо й добровільно — на Голготу. За годину слідом за нею пішов і чоловік. Обох розстріляно. У камері ч. 34 зберігся **напис**

„тут сиділа і звідси йде на розстріл Олена Теліга". Зверху — тризуб. Про героїзм цієї виключної жінки свідчать дві фрази, що належать ґестапівцям. Ще до розстрілу один із них висловився так: „Ні до чого не признається! **Щоб відтяжити інших, все бере на себе".** По розстрілі один із катів, який, очевидно, бачив **не раз,** як сприймали розстріл засуджені, признався: „Я не бачив ще мущини, щоб так героїчно вмирав, як ця гарна жінка".

Справді гаряча смерть! Смерть, що нагло забрала від нас талановиту поетесу, критика й публіциста, видатного творця духових цінностей та організатора нашої духовости — смерть, після якої ім'я Олени Теліги бринітиме для всіх прийдешніх поколінь, як „гимн урочистий, як визвольне гасло".

Як ми можемо жити, сміятись і дихать?
Як могли ми чекати — не битись, а спать
В ніч, коли у в'язниці спокійно і тихо
Ви збиралися вмерти — у шість двадцять п'ять?!
І коли приволікся заплаканий ранок,
Вас покликала смерть у похмурій імлі...
А тепер наші душі і топчуть і ранять
Ваші кроки останні по зимній землі.

Так писала Олена Теліга в свій час засудженим на смерть Героям. Тепер ці рядки відбивають наші почуття до засудженої на смерть „правосуддям" Ґестапо Олени Теліги.

Десятирічна перспектива з дня смерти Олени Теліги зобов'язує нашу громадськість вшанувати її не лише академіями та рефератами, а в першу чергу перевиданням її творів та широкою їх популяризацією.

Д-р Остап Грицай

Творча мета і небезпека літературної критики

Доповідь на конференції МУР-у в Байройті в 1947 р.[1])

I

Ґете, великий Йоган Вольфґанґ Ґете, кличе раз в одному з своїх найзлобніших сатиричних віршиків: **„Schlagt ihn todt, den Hund! Es ist ein Rezensent"**[2]). (Вбийте його, собаку, це рецензент!). Рецензент же в обставинах епохи німецького олімпійця — це стільки ж, що й наш сучасний рецензент — літературний критик. А хто з нас не знає гордих і гарних слів Олександра Пушкіна: „Поете, ти сам собі найвищий суд"? Але хто з нас не знає й того, що саме той найбільший поет царської Росії, який єдино гідним суддею мистецької творчости поета ставить лише поета самого, написавши новий твір, поспішався прочитати його своїй колишній няні, старій селянці, і нічим так не гордився, як саме її простодушним признанням?[3]). І хто скаже, скільки впливу бабушки Радіонівни зазначилося на тому, що Тетянин лист до Онеґіна зворушує вас ще й сьогодні до сліз? А найвизначніша поетеса Англії, на жаль, в нас, українців, цілком невідома, Елісебес Беррет, дружина великого поета Роберта Бравнінґа, пише в молодечій поемі, присвяченій іменинам її батька, що вона безмірно вдячна йому не тільки як його улюблена дитина, але головно як та, що її кожний поетичний твір дозрівав „на сонці його благотворної уваги до неї й його співтворчої оцінки"[4]).

Але це тільки три приклади з тисячі інших. Як доказ на те, що поруч поета чи там письменника стоїть майже від найдавніших, прапервісних часів письменницької творчости народів люблений чи не люблений, а то й зненавиджений ним х т о с ь. Той, завдання якого в тому, щоб рішати, якою мірою даний літературний твір наближається до ідеалу мистецької краси і яка відповідно до цього його вартість чи безвартісність. Отак упродовж століть витворилася та ділянка літературної праці, якій ім'я літературна критика, початки якої можемо прослідити — як я зазначив — уже в найдавніших часах письменницької творчости народів[5]).

І це у старовинному світі очевидно антична Греція, країна красотворчих гелленів, де нам доводиться зустрічати перші спроби творів — так би мовити — літературно-критичного характеру. Історіографія всесвітньої літератури наводить здебільшого відомого універсаліста старовини Арістотеля (384 — 322) як своєрідного батька літературної критики подібно, як уважаємо Геродота батьком історіографії. Але коли візьмемо до уваги, що Арістотель живе щойно в ІІ ст. перед Хр., та що вже його великий попередник, філософ Платон, порушував питання мистецької творчости,[6]) то мусимо сказати, що щось подібне до літературної критики існувало в Гелладі вже задовго перед тим, може навіть в ті давні епохи, коли завдяки Лікургові, Солонові, а головно Пісістратові та його нащадкам, починається — що так скажу — редакційна праця, присвячена обом великим е-

---

1) Текст поданий тут в оконечній редакції та з деякими доповненнями.

2) Goethes Saemmtliche Werke. Штутґарт 1872. Том II., ст. 442.

3) А. С. Пушкин. Избр. стихотворения. Мюнхен, 1946, ст. 4.

4) E. Barret-Browning. Works. Лондон (без дати). Ст. 4.

5) Oeuvres de M. Villemain. Париж 1886. В нарисі: Discours sur la critique. Ст. 32.

6) У творі про державу. Користуюся англійським виданням: The Republic of Plato, Лондон 1938, ст. XLVIII.

посам Гомера. У своєму епохальному творі „**Prolegomena ad Homerum**" (1795), німецький філолог Фрідріх Авґуст Вольф, творець відомої теорії про Іліяду та Одисею як конґльомерат рапсодій, наводить кілька імен на доказ принаймні інтерполяційної праці перших редакторів-упорядників епіки Гомера, як ось самосійця Креофіла та поета і граматика Ономакріта[7]). Але коли щодо тих прапредків і прапрадідів літературної критики, ми можемо тільки гіпотетично щось стверджувати, то про Арістотеля знаємо вже з усією певністю, що він принципово підходив до справ поетичної творчости. Її суть він обміркував у двох творах, з яких одному наголовок „П о е т и к а", а другому „П р о п р о м о в ц і в". Правда, — з цих творів зберігся тільки неповний трактат про поетику — тут бракує розділу про лірику! — і то в такій недоладній формі, що ввесь твір можна вважати тільки фраґментами експерту, зробленого з властивого твору якимось його учнем. Але хоч і в дуже проблематичному вигляді Арістотелева поетика дійшла до потомности, проте вже вона показує нам виразно всю вагу того протагоніста поетичного твору, якому ім'я літературна критика, літературно-критична інтерпретація та красотворча теорія. Ми ж знаємо гаразд, що авторитет Арістотеля як філософа протривав незрушно аж ген до XVI ст., отож упродовж усього середньовіччя.

А після того, як в Англії Френсіс Бекон (1561—1626), а у Франції Рене Декарт (1596—1650) захитали його в своєму змаганні проти середньовічної схоластики, спертої саме на Арістотеля, то сакраментальний авторитет цього філософа все таки не пропав усеціло. Він став обов'язувати знову і то з незрушністю двох століть як диктаторський правильник для творчости драматичної взагалі, а для клясичної драми XVII ст. зокрема. І вже приклад деспотичної авторитетности Арістотелевого правила трьох єдностей у драмі та його принципу трагічної тривоги та трагічного співчуття як суті драматичного малюнку — (**non per narrationem, sed per misericordiam et metum inducens**) показує нам з усією наочністю, яку колосальну ролю може відіграти красотворча[8]) теорія як галузь літературної критики з погляду на творчу мету в літературі. І водночас: яку небезпеку репрезентує вона, коли її фундаментальні основи не зовсім відповідають вимогам і духові життьової дійсности в данній епосі і в даному осередку.

Іде тут головним чином про правило трьох єдностей — часу, місця і дії — знаменного особливо для драматичної творчости французів у XVII ст., і то саме у творах 11 обох найвидатніших представників: П'єра Корнейя та Жана Расіна. Правда — вони обидва застерігаються в передмовах до деяких своїх драм проти безумовного прийняття Арістотелевих драмокритичних принципів. Але в суті речі їх драматична творчість керується ними вповні, впливають вони з цього погляду доволі від'ємно і на всю — за винятком однієї Еспанії! — т. зв. „псевдоклясичну" драматичну творчість Европи XVII. та ще й XVIII. ст. І не допомогло тут противникам згелленізованої сцени й те, що вже в першій половині XVIII ст. такий конґеніяльний наступник Корнейя та Расіна, як Вольтер (1694—1778), дивився на справу — хоч у суті речі клясицист! — доволі критично, і попри все своє французько-античне презирство до — як казав Вольтер — „варварського Шекспіра", добачував у театрі великого англійця щось нове, здорове і творче.[9])

Отак уже історія впливу найдавнішого літературного критика показує нам, яким творчим і довго життєздатним органом може стати літературна критика для поетів і письменників, і як по-диктаторськи вона спроможна детермінувати мистецьке обличчя епохи. Але поза тим історія літератур новітньої Европи дає нам цілу низку найцікавіших прикладів на те, яким визначним чинником для творчої мети письменників стає літературна критика — і стає вона здебільшого з несхитністю догматичного правила й канону, коли вона береться до діла з усією свідомістю тієї ж творчої мети.

II.

Tout reconnut ses lois, et ce quide fidele
Aux auteurs de ce temps sert encore de [modele.[10])

Буальо про Малерба

Тут знову саме французьке письменство — з кожного погляду передове і чи не найкраще з усього европейського світу! — особливо багате на зразкові приклади. Бо чи можна собі уявити поетичну творчість Франції в добу Анрі IV, тобто в епоху перед Люї XIV, без критичної діяльности Франсуа Малерба (1555—1628), особливо ж у ділянці поетичної техніки? Її творчою метою було розчищення мови після невдалих античних експериментів поетів т. зв. „французької плеяди" (Ронсар, Дюбелле, Баїф, Бейо, Дора і Жодель), зокрема ж голови її — Ронсара, та Дюбелле. Критика Малерба усуває з літератури занадто вже сміливе вживання діялектизмів, передусім ґасконських, введених у літературу царедворськими поетами з огляду на те, що Анрі IV як уроженець прикордонної Наварри був близький до ґасконської країни. Далі критика Малерба реформує майже в цілості віршову техніку доби плеяди, беручи між іншим на чорний індекс занадто легкі і граматичні рими, як напр. дієприкметники на **-ent** та іменники на **-ent, -i, -ant**, або римовані композита того самого дієслова (**methe, permettre, remettre; voir, percevoir, recevoir** і т. ін). Реформа, яка дуже живо нагадує нам відомі, до плачу трафаретні рими деяких українських поетів, нашої і давнішої доби на

7) **Maely. Antike Literatur.** Ляйпціґ 1890, ст. 92.

8) Вислову „красотворчий" вживати як мого новотвору замість „естетичний". Так само „красотворчість" на означення мистецької письменницької творчости (поезія, оповідання, драма), та „красотворча література" зам. перестарілого „література гарна". О. Г.

9) **R. Proelss. Geschichte des neuen Dramas.** Ляйпціґ, 1882, т. II., ст. 89-140.

10) „Кожний визнавав застійнені ним закони, так, що цей несхитний провідник ще і для письменників нашого часу — дороговказ".

зразок: „мрії-надії" — „сонце-віконце", — „руки-муки-науки", „воля-поля-недоля" і подібні зразки графоманських віршилищ, писаних по лінії найменшого опору, віршилищ, які особливо перед світівою війною в добу галицької „Молодої Музи" розпаношилися так, що наш тодішній гумористичний журнал у Львові подав для вжитку молодих поетів такі дві схеми скорого, дешевого і вигідного римування:

I. Кавалер,
шпалер,
ементалер —
і II. генерал,
мінерал.

Отож, як бачимо — такий добрий літературний критик, як Малерб, міг би ще й сьогодні і в нас повторити свою роботу не без користи для декого з наших літераторів і літераторських адептів з-під знаку лінії найменшого опору та найменшої літературної освіти. Але ще пропам'ятнішу ролю як критик відіграв у Франції Депрео-Буальо (1636—1711), головні основи критики якого протривали від половини XVII ст. (1657р. починає він свою літературну діяльність) майже до епохи першої романтичної школи у Франції, тобто до Шатобріяна, мадам Сталь-Гольштайн й Шарля Нодьє, надаючи своїм впливом ще й за режиму Бонапарта античного характеру французькій драмі вже після Великої революції (1789) у творах драматургів: Арноля, Жуї, Ренуара та інших, нині вже зовсім призабутих. І коли справжні величі французької літератури XVII ст. Корней, Расін, Молієр, Паскаль та Ляфонтен вийшли все таки блискучими переможцями з літературних змагань, в яких вони мали проти себе таких противників, як члени жіночого літературного сальону Рамбуйє — поклонники і прибічники шановної мадам де Севіньє, — а навіть кардинала Рішеліє з його адгерентами з кіл щойно заснованої Французької Академії (1635) то саме тут великою мірою заслуга свідомої своєї творчої мети критичної діяльности Буальо з його головним твором „Art poetique" (1674). І я думаю, що й ще сьогодні Буальо мав би право порадити поетам, щоб вони основували свою творчість на глибшій етичній основі власного я, як це Буальо висловив так ляпідарно в одній з своїх найпомітніших максим: Aimez donc la vertu, nourissez — en votre ame". (Любіть чесноту, корміть нею вашу душу).

Оцей етичний дезидерат, такий знаменний для всієї поетики Буальо, не був без впливу і на чужинні середовища письменницької праці, поскільки ставив умовою повної обнови літератури передусім душевну основу індивідуальности красотворчого письменника в напрямі етичної досконалости. З цього погляду я вкажу тут тільки на пізнішу творчість англійського поета Персі Біші Шеллі та його відомий підхід до суті всякої дійсно революційної творчої духовости.

Але мені довелося б дуже надужити терпцю моїх шановних читачів, коли б я був спонуканий навести тут імена всіх тих критиків у Франції, а далі в Европі, що стали творцями чи речниками, а принаймні симпатиками нових літературних напрямів, і тим самим були виразниками творчої мети в розвитку даних літератур. Немає ж ні одного важливішого напряму, важливішої течії в письменстві, що не користувалися б, так би мовити, ідеологічною підмогою літературної критики. Після Буальо та менш епохальних своїм значенням французьких критиків поруч Вольтера у XVIII ст. — Ляарп, Жоффруа, Фонтан — назріваюча романтична течія має свого репрезентативного критика в особі Шарля Оґюстена Сент-Бева (1804—1869). Одначе й поза ним французькі романтики намагаються посилювати успіх своїх красотворчих досягнень літературно-критичними працями, як, напр., Віктор Гюго в передмовах до своїх драм або в трохи надто фразеологічному творі про Шекспіра, тій дійсно стоп'ятдесятвідсотковій експіяції за Вольтерову критику на автора „Гамлета" і „Короля Ліра".

А відомі в усьому культурному світі красотворчі студії і розвідки критика, філософа та історика культури Іполіта Тена — вкупі з його коштовною „Історією англійської літератури" — це упродовж XIX ст. — і то не лише у Франції — фундаментальна ідеологічна основа низки літературних течій. Тих, що зв'язалися тісно з напрямом реалізму натуралістичної школи Золя, психо-натуралізму Ґонкурів та містичного реалізму Гюїсманса. Поза тим сам Золя — це для свого напряму критик тонкий і видатний („Mes haines"). Для нього натуралізм французького роману починається вже від Стендаля, Бальзака і Фльобера, і їм він присвячує дуже цікаві, трохи духом психологічних мініятюр Сент-Бева надихані студії і портрети.

Не можна собі теж уявити течії націоналізму у Франції доби 1900 р. — Моріс Баррес — без критичних праць як самого Барреса, так і Леона Доде та Шарля Морра, хоч критичні наступи цих останніх на натуралізм або на Жана аЖка Руссо видаються мені надто вже однобічними. А знову течія европеїзму — поскільки вільно послужитися цим словом щодо такої par excellence европейської літератури, як французька — має свого представника в гарних працях Андре Моруа, для якого Шеллі і Байрон такі ж цікаві, як і Турґенєв та німецькі романтики до кохання молодого Ґете з Фридерікою Бріон включно. А хто з читачів французької преси доби 1920—40 р. не знає, яку важливу ролю відіграв там журнал „Les nouvelles litteraires" заздяки його постійним інтерв'ю з письменниками, веденим критиком Фр. Лефевром при співпраці Едмонда Жалю, Жака Лякретеля, Фр. Міомандра, Андре Бержа та інших не менше відомих і впливових працівників французької літературної критики в останньому часі.

Одне слово: ніякої великої літератури без творчої співпраці літературної критики не можна собі уявити. Ми ж знаємо гаразд, яку епохальну ролю відіграла в Німеччині XVIII ст. критика Лессінґа, особливо своєю принципіяльною оцінкою т. зв. французького клясицизму в ділянці драматичного мистецтва. Правда, — ми не можемо сьогодні сказати, щоб оцінка Лессінґа була з кожного погляду, — особливо ж щодо драм Корнейя — правильна. Зокрема ж годі нині не посміхнутися, коли читаємо такі Лессінґові dieta acerba, як напр.: „Назвіть мені якунебудь драму великого Корнейя,

що її я не зміг би зробити кращою".[11] Та проте, годі заперечити, що Лессінґа критика визволила німецьку драму з пут чужого їй театрального конвенціоналізму та закріпила в Німеччині культ такого їй близького духом Шекспіра. А після Лессінґа — знову така творча літературна критика, як Ґ. Й. Гердера, важлива як з погляду на тісно зв'язану з нею творчість молодого Ґете, так і з погляду на вплив Гердерової літературної критики на духові напрями у творах перших німецьких романтиків, і так само на перші, незабаром Фрідріхом Шлеґелем поглиблені почини орієнталістики в Німеччині.[12] Модерні ж літературні критики Німеччини — ось як Максіміліян Ґарден або Альфред Керр, чи Людвіґ Шпайдель або Ганс Лібштекель — не менш важливі.

А в Англії? Тут теж вплив літературної критики на загальну оцінку письменницьких творів, а з цим і на напрям письменницької творчости дуже помітний, з деякого ж погляду таки епохальний. Носіями тієї критики і першими її репрезентативними представниками ще в XVII ст. були Джон Драйден (1631—1700), а далі Джозеф Еддізен (1672—1719). Вони обидва видатні особливо своєю позицією щодо творчости англійських драматургів, передусім щодо творчости Шекспіра, на оцінку якого з їх боку має чіткий вплив драма французька, через що вони попри всяке, хоч і не беззастережне признання для творця „Гамлета", підготовляють усе таки епоху клясичної, духом Арістотеля — Корнейя — Расіна надиханої трагедії в Англії. І тут обидва критики працюють для справи не тільки теоретично — Драйден у розвідках „A Defense of the Epilogue" а головне „Essay on the dramatic Poesy" (1668) та „The Grounds of Criticism in Tragedy" (1679), Еддізен же студіями у славетних його тижневиках „The Tatler" (1711), „The Spectator"[13] (1712) і „The Guardian" (1713). Поза тим ось вони і самі пишуть драматичні твори, Драйден цілий ряд трагедій, драм, комедій, трагікомедій та опер („Almansor and Almahide", „Amphitrion", „Love Triumphant"), а Еддізен трагедію „Cato" (1713), що мала вплив на тодішнього літературного диктатора в Німеччині, Й. Х. Ґотшеда („Versuch einer kritischen Dichtung") (1730—1751), великого прихильника французької трагедії та літератури.

11) „Гамбурзька Драматургія".

12) Тут важливі оособливо розвідки про книги Старого Заповіту: „Aelteste Urkunde des Menschengeschlechtes" (1771) та „Vom Geist der ebraeischen Poesie" (1782).

13) J. Addison's literarische Kritik im „Spectator". Росток 1900, ст. 23.

(Закінчення буде).

Дм. Кармазин

МИКОЛА СЦІБОРСЬКИЙ -- ТЕОРЕТИК УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

XII. Промисловість і сільське господарство в системі націократії.

„Досвід вказує, що в нашій добі економічних відносин, усуспільненню (в різноманітних його виявах) надаються тільки деякі роди господарської власности й виробництва. Передумовою цього є насамперед особливості продукційних процесів. Там, де ці процеси піддаються узагальненню, масовости, трафаретности (типізації) й відосібленню, де значення індивідуальности у виконанні праці не є виріщальним — там є можливою (а в конкретних випадках, навіть необхідною) заміна приватно-власницьких форм усуспільненими.

Це стосується насамперед певних галузей основної промисловости (копальні, металургія, і т. д.), що в сучасній стадії свого розвитку визначаються продукційно-технічною конкуренцією, машинізацією, стандартизацією (скупченням виробництва на кількох обмежених типах товарів), при одночасовій можливості сцентралізованого кермування. Власне в цих галузях народнього господарства, усуспільнення у вигляді націоналізації дотичних підприємств має багато переваг над приватно-власницькими фармами сучасного капіталізму. Практика показує також на користь вивласнення (шляхом націоналізації або муніципалізації) й також господарських галузей, що мають загальне суспільне значення (залізничний та інший транспорт, водотяги, електрівні, ґазові заводи і т. д.). Усуспільнення вказаних родів промисловости усуває некорисну залежність держави й народнього господарства від приватного капіталу, з його незмінною тенденцією до монополізму й експлоатації.

Доцільність націоналізації певних родів промисловости — основоположники українського організовано націоналізму узгляднювали, при сформулованні його програми, ще перед десятьома роками (1928 р.). Тепер можна з певністю ствердити, що в своїх прогнозах вони не помилялися. Обставини, в яких знайдеться Україна після звільнення з під окупації, особливості її економічної структури, пекучі завдання розбудови її народнього господарства на засадах справжньої суверенности й доцільної автаркії — все це диктуватиме державній владі політику націоналізації керівних галузей промисловости.

Є натомість чисельні ділянки промислової продукції (оброблююча, споживча і інша індустрія),

де рішає індивідуальність у праці й кермуванні, приватна ініціятива, вміння пристосуватися до смаку та елястичного попиту — ринку, його специяльних і складних кон'юнктурних умовин та конкуренції. Спроби усуспільнення таких промислових ділянок приводять до шкідливих, а то й трагічних наслідків, опрокидуючи цілу систему виробництва й обміну даного національного господарства... Значення приватної ініціятиви в деяких із цих промислових галузей є таким великим, що до них не завжди можна з користю застосувати навіть кооперативні принципи власности й організації. Очевидно, що доцільність вказуватиме розбудувати ці ділянки промислової продукції на засадах приватної власности та ініціятиви — ставлячи їх лише під контролю держави в загальних інтересах.

Найменше придатними для вивласнення й усуспільнення є галузі сільсько-господарської продукції, зокрема хліборобство. Майже ніде індивідуальна праця й кермування людини не виступають так наявно й рельєвно, як саме в сфері сільськогосподарської продукції. Творчість і особиста заінтересованість працівника-хлібороба, є тут головними й вирішальними чинниками виробництва та його наслідків..."

„Як відомо, націоналістична програма, з причин національно-політичних і соціяльно-економічних, заперечує рацію існування в Україні великого капіталістичного (поміщицького) землеволодіння й встановлює свою орієнтацію на середнє селянське господарство. Вже сама ця засада нашої аграрної політики, робить неактуальними нетрудові зиски й земельну ренту... Аграрне законодавство держави матиме завданням не допускати до нового надмірного скупчення землі в руках окремих власників, понад встановлену для даного сільськогосподарського району трудову норму, або до її надмірного роздріблення.

Враховуємо одначе й таку можливість, що певний відсоток колективізованих господарств, в силу створених уже технічних і інших обставин, виявить бажання не парцелювати майна й залишатися при колективних формах землекористування й продукції. Яке становище треба буде до цього зайняти?

Відкидаючи ідеологічний, соціяльно-економічний і політичний зміст большевицької колективізації та переносячи питання в чисто технічну й продукційну площину — ствердимо, що деякі колективні форми землекористування й виробництва самі по собі мають і певні позитивні риси, які не бачимо причин негувати „ад гок"...

Виходячи з засад свойого світогляду й програми — український націоналізм бореться не з колективними господарствами, як такими, що уявляють із себе не більше, як окрему форму організації виробництва, а з совєтською колективізацією, як тою системою, що є витвором непримиримо ворожої йому ідейно-політичної концепції большевизму. Націоналізм відкидає колективізацію, як систему совєтського земельного устрою, що здушує ініціятиву хлібороба, вбиває його особистий господарський інтерес і обертає в закріпощеного батрака — „соціялістичного будівництва". Він заперечує економічну рацію колгоспів у якості „соціялістичних фабрик" на селі, з їх „бриґадами", „соцзмаганнями", вимушеним терором „ентузіязмом" і з тою всією спідленою, деформуючою людську особистість, брехнею, що позначає ціле совєтське життя. Свою ставку він кладе на індивідуальні трудові селянські господарства, як основний тип аграрного устрою України. Державний закон уневажнити норми совєтського аграрного законодавства, а з тим і колективізацію, як устроєву сільсько-господарську систему.

Це все одначе зовсім не дає підстав заперечувати можливість існування й певного відсотку колективних селянських господарств у тих випадках, де вони виявлять свою життєздатність і відображатимуть уже оформлений уклад місцевих продукційних відносин. У своєму новому пореформеному вигляді, вони уявлятимуть із себе тільки добровільні кооперативні товариства (виробничі спілки), що зможуть бути корисними в різних галузях сільсько-господарської продукції".

Взагалі треба зазначити, що мимо величезного значення приватного почину в сільському господарстві, його сучасний технічний ровиток не лише дозволяє, але й вимагає в певних ділянках примінення колективної співпраці. Це особливо стосується власне індивідуальних трудових господарств. Неспроможність самостійно використовувати всі переваги машинової продукції, вже давно штовхає їх на шлях творення різних кооперативних товариств, що використовують спільний капітал і колективну працю учасників. Часи, коли хлібороб міг ізольовано сидіти на свому хуторі й працювати при помочі примітивних засобів — ті часи давно минули! Насаджуючи приватновласницькі, індивідуальні селянські господарства — націоналізм зовсім не захоплюється ідеалом такого примітивного „гречкосія". Він взагалі далекий від наміру плекати культ колишньої „селянської" України з „перелазом і гоголівськими калабанями"... Іде про те, щоб пристосувати наше селянство до темпів майбутньої національної й економічної розбудови, щоб зокрема, у новому земельному устрої щасливо сполучити всі **конструктивні сторони й індивідуальної і колективної праці** та перетворити селянина в модерного, випосаженого після останнього слова техніки, виробника. Це буде можливим при доцільному застосуванні й колективних форм праці, і власности (де це потрібне), у вигляді розгалуженої системи кооперативного будівництва. **Большевицька колективізація своїм фальшивим і деструктивним змістом убила здорове кооперування села; націоналістична аграрна політика відродити його в усій повноті й ширині"** (М. Сціборський — „Проблеми господарської власности". Альманах „На Службі Нації" 1938 р.).

XIII. Національний солідаризм — духова основа націократії.

Основоположники й ідеологи українського націоналістичного руху з Проводу Українських Націоналістів поставили своїм завданням створити таку політичну організацію, яка змогла б не **лише**

очолити національно-визвольну боротьбу українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу, а й поглибила б Українську Національну Революцію і вказала б їй вищу мету — створення нового суспільного ладу і духове відродження Нації. Організація Українських Націоналістів має започаткувати великий реформаторський рух, як в соціяльно-політичному так і в духовому пляні і на основі нового світогляду і моралі створити новий стиль життя. Українська Революція в концепції українського націоналізму є не тільки визвольним рухом проти окупантів, але й внутрішньо-українським рухом, що творить новий зміст життя і нові його суспільно-політичні форми.

На означення системи нового суспільного ладу, що її заступає український націоналізм, існує два терміни — націократія і національний солідаризм. Останнім часом робиться наголос на останньому означенні. Це не означає, що принципи націократії і сама назва вважається сьогодні пережитою і застарілою. Основні принципи націократії витримали пробу життя і вони лишилися в системі українського націоналізму незмінними. Так само і назва „націократія" є дуже вдалою, бо вона відповідає морфологічно іншим системам, що до них український націоналізм протиставиться.

Система суспільно-політичного ладу, що його заступає український націоналізм займає серед інших систем своє окреме місце і на її означення підібрано назву, що є відповідником в цьому ряді: демократія — аристократія — націократія. І формою і змістом слово націократія відповідає своєму призначенню. І коли сьогодні частіше вживається вислів „національний солідаризм", то лише тому, що є більш зрозумілий і вказує вже самою назвою на основну ідею системи і методу її реалізації. Національний солідаризм і націократія, як поняття, не суперечать одне одному, а взаємно доповнюють. Національний солідаризм — духова основа націократії, так само як демоліберальний індивідуалізм є духовою основою демократії або тоталітарний колективізм, який є основою большевицької системи.

Які ж основні духові і господарські принципи націократії. Микола Сціборський формулює їх такими словами:

„Для українського націоналізму — Українська Нація є вихідним заложенням чинности та цілевим означенням усіх його прямувань. Він розглядає націю не як механічний збір певної кількости людей, пов'язаних лише спільністю території, мови й матеріяльних інтересів, лише як найвищу органічну форму людського співжиття, що при всій своїй зрізничкованості має власний, неповторний внутрішній і духовий зміст, творений від віків на підставі природніх властивостей данної людської спільноти, її моральної єдности та намагання здійснювати свої власні історичні завдання".

„Націоналісти хотять бачити Українську Націю великою, потужною, могучою та щасливою... Ідеологія націоналізму є наскрізь реальною, вона відображує в собі накази національного існування і присвячує себе єдиній Великій Меті — Службі Самостійній, Соборній Нації".

„Розуміння нації, як найвищої в своїй внутрішній цінности й значенні основи суспільного життя, приводити націоналізм також до відповідного трактування істоти та завдань держави. У відмінність до соціялістичних протидержавних теорій, український націоналізм учить, що передумовою забезпечення всебічного розвитку нації та її активної ролі в світовому оточенні є власна, незалежна держава. Державна організація має узгіднювати взаімочинність усіх сил нації та уможливлювати їм свобідний розвиток. Вона — в розумінні українського націоналізму — має відображати в собі співвідношення окремих національно-суспільних складників, об'єднувати їх в одну суцільність і обороняти їх назовні силою і правом своєї суверенности (незалежности)... Тільки через власну державу нація стає творчим чинником історії та повноправним господарем своєї власної долі. Без цього нація завжди й неминуче стає предметом поневолення та визиску інших державних націй".

„Держава — це не лише організована доцільність; це насамперед святе святих нації, що зобов'язує кожного громадянина до служення, жертв і високих духових поривів".

„Не внутрішня боротьба часткових інтересів, тільки солідарні, узгіднені зусилля цілого суспільства, спрямовані на забезпечення сили й ладу держави, можуть гарантувати в лоні нації всім її прошарvванням внутрішній мир, охорону, працю, законність, соціяльну справедливість і розвиток. Це конструктивне завдання націоналізм зазначує в гаслі — Держава вище кляс і партій!

„Націократією називаємо режим панування нації у власній державі, що здійснюється владою всіх соціяльно-корисних верств, об'єднаних — відповідно до їх суспільно-продукційної функції — у представницьких органах державного управління".

„Націократія заперечує принцип клясової боротьби та право окремих соціяльних груп на монопольне панування в державі й на експлоатацію. Розглядаючи націю, як живе, суцільне — хоч і різноманітне в своїх складових частинах — єство, вона розв'язку соціяльних проблем переносить у площину національної солідарности, що — визнаючи пріоритет інтересів нації-держави над інтересами окремих груп — висуває принцип надклясовости. Здійснення надклясової солідарности можливе лише на базі пристосованої до неї господарської системи".

„Націократія „вільну гру" виробничої анархії заступає — господарським пляном; хаос своєкорисних „політичних переконань" — суворою повинністю служби нації-держави".

Разом з цим Микола Сціборський підкреслює: „Для націоналізму держава не є відірваною від життя і людей самоціллю". „Усіх виробників-громадян він ставить у положення співтворців, співгосподарів витворюваних цінностей, що перейняті патосом свого конструктивного обов'язку, переконанням важливости своєї суспільної функції та гордою свідомістю:

„держава — це я".

Цим самим проведено відмежування націократії не лише від системи демоліберализму, але й від тоталітарних систем. Систему суспільно-політичного і господарського ладу, що її розробляє український націоналізм, можна з повним правом назвати системою неогуманізму в найліпшому розумінні цього слова. Націократія є не лише гуманітарною в розумінні забезпечення свободи і прав окремої людини. Вона скерована на відродження в людині високого і героїчного, на розвиток індивідуальности і забезпечення для неї максимальних умов творчости й активної участи в державно-політичному житті нації. „Слабість фашизму, — писав Микола Сціборський — в надмірному урядовому централізмі його системи, що утруднює процес творчої індивідуалізації громадянина". Український націоналізм є запереченням фашизму і большевизму насамперед саме в цьому спрямуванні піднести людину і сприяти ростові індивідуальностей. І тут український націоналізм іде тим шляхом, що його провіщав М. Міхновський, який у відомій праці „Самостійна Україна" писав: **Пишний розцвіт індивідуальности можливий тільки в державі, для якої плекання індивідуальности є метою".**

(Кінець)

С. Ю. Пр.

Енергетичне господарство України

III. Питання електрифікації села.

Як уже згадано вище, на потреби промисловості йде в менших містах коло 70%, а у великих індустріяльних центрах 80-85% витворюваної електроенергії. Тільки зайвий відсоток іде на безпосередні потреби населення та ще евентуально на електрифікацію залізниць. Не зважаючи на наявність великих електростанцій на Україні, ситуація села була під оглядом новнісної електрифікації дуже некорисна. Тільки в Донбасі та в безпосередній близькості Дніпрогесу переведено часткову електрифікацію села. Ще також дуже невелика кількість показових, взірцевих колгоспів чи радгоспів, переважно на Київщині, куди заводилось заграничні, а то й місцеві екскурсії, одержала силові та світляні інсталяції. Здається, що совєтські кремлівські вожді навіть і тут „призабули" про гасла та обіцянки, якими вони колись старалися заманити на свій бік не тільки селян; адже ж гасло електрифікації видвигнув Ленін ще в 20-их роках. З того часу минуло мало що не 30 років, а на Україні (і в ціломуСССР) величезна більшість сільських господарств послуговувалась, як і в часах до революції, нафтовою лямпою. Тільки в останніх післявоєнних роках (1946-47) розвинувся на Україні рух в напрямі побудови широкої сітки сільських електростанцій. Цей рух набрав в останньому часі поважного розмаху з двох причин. Перша причина — це те, що порівняно повільна та зв'язана з великими труднощами відбудова великих існуючих електростанцій та далекобіжних ліній високої напруги зможе в недалекому періоді ледве забезпечити покриття потреб великої промисловости, а рівнобіжну електрифікацію села можна буде здійснювати тільки дуже винятково. Друга причина, не менше рішального значення, — це політичний момент та наслідок війни. Колосальна кількість бійців та старшин совєтської армії побувала в центральній та західній Европі, побачила високий рівень життя людей, передовсім тамошніх селян. Вернувшись назад до напіврозвалених хат, вони почали доходити до небажаних для Москви висновків та думок; тому, щоб показати, що уряд та партія все ж таки нібито бажає „завести культуру" побуту колгоспного села, розгорнуто в СССР кампанію за побудову сільських електростанцій.

Але відомо, що всі кошти в СССР ідуть на воєнну індустрію, на пропаганду, на партійно-адміністративний апарат, а лише те, що залишиться, — на дійсні потреби населення. Тому совєтські чинники грошей на будову електростанцій по селах не дають, тільки пропагують і вимагають, щоб населення провадило її **своїм коштом.**

Практично діло відбувається так, що селяни мусять дати й звести ввесь будівельний матеріял, мусять виконати всі роботи (очевидно даром, це називається також „подарок" даржаві!), а тільки складніші роботи виконують порядком т. зв. допомоги фабрики та заводи з поблизьких районних центрів. Очевидно, що в більшості випадків робітники цих заводів подають цю „допомогу" рідному селу знову безкоштовно.[10]) І от не треба дивуватися, що така електростанція працює пізніше з перебійними аваріями. Для прикладу візьмім перебіг будови сільської електростанції у нібито взірцевому колгоспі „Здобуток Жовтня" на Київщині. Керувальну вальницю для гідротурбіни зроблено з дула розбитої гармати, опірну долішню вальницю цієї турбіни — з вальниці башти розбитого танку, замість гарматурного заліза, вжито на будові рами із старих автомашин та комбайнів! З усіх звідомлень так і виходить, що матеріялом побудови сільських станцій є здебільшого частини розбитих танків, автомашин та різної зброї, які в безлічі валяються на зрошених кров'ю полях України. Тільки завдяки цьому та завдяки винахідливости та здібності українського селянина поступає електрифікація нашого села, хоч і дуже повільно, але все ж таки наперед. Московська влада не то що не допомагає нічим в отій акції, але

---

10) Зовсім подібно совєтські і партійні організації принеболили населення будувати та ремонтувати школи методою т. зв. суботників. А призначені на це кошти пливуть у приуральські та сибірські воєнні заводи.

ще й гальмує її виразно, забираючи дуже часто зайнятих будовою людей до інших „государственно" важливіших робіт як от вантаження українського хліба в „подарок" Москві чи Ленінградові, чи будова доріг та каналів военного значення.

Щоб хоч частинно надолужити наслідки цих перешкод, намагаються українські енерґетики допомогти свойому селу, якщо вже не матеріялом, який загарбала до своєї диспозиції Москва, то бодай порадою, вказівками, фаховим керуванням. До безперечних досягнень під цим оглядом належить оснування великої дослідної станції на острові Хортиця, який перемінився в „остров електрифікації". Під керуванням працівників філіялу Інституту механізації і електрифікації Академії сільсько-господарських наук проводять на території цілого острову (2500 гектарів) важні експерименти з ділянки електрифікації всіх галузей сільського господарства. Великих успіхів досягнено вже тепер при пробах викликання т. зв. штучного дощу та пробах покращання умов вирощування рослин у зимових парниках за допомогою застосування ультрафіолетних та інфрачервоних променів. Ці останні досліди мають величезне значення при розв'язанні проблеми постачання зеленою городовиною великих міст впродовж цілого року.**)

IV. Шукання нових джерел енерґії та нові проєкти.

Совєтські чинники широко розголошують „досягнення" відбудови промисловости. Одночасно боячись, щоб захід не розкрив дійсного стану цієї відбудови, вони ніколи не подають якихсь конкретних чисел, все оперують тільки окресленням виконання пляну на стільки чи стільки відсотків, але який це кількісно плян, які саме види нової продукції, її розміри — про те строго заборонено говорити й писати. Але правда виходить усе на верх, як шило з мішка. Коли совєтські органи признають, що на день 1. січня 1948 р. урухомлено покищо тільки 2 з усіх 9 турбоґенераторів Дніпрогесу, що становить 22%, то це значить, що або потужність усіх заводів і фабрик, залежних від електроенерґії Дніпрогесу може бути використана тільки в 22%, себто вони можуть дати тільки 22% своєї нормальної продукції, або що відбудовано лише 22% усіх довоєнних промислових підприємств, бо якщо б навіть і відбудовано більший відсоток, то решта фабрик мусіла б так чи так стояти, не маючи потрібної енерґії до погону машин та механічних устаткувань. Яку б альтернативу не прийняти, все дійдемо в кінцевому результаті до висновку, що кількість продукції — **а вона єдина є правильним мірилом потужности промисловости** — досягла в індустріяльних округах Придніпров'я і Криворізького басейну та великої частини Донбасу на порозі 1948 року ледве 22% довоєнного рівня. І це тільки тоді, коли прийняти, що сама відбудова заводів і фабрик не дала своїх власних питомих труднощів, що далеко не відповідає дійсності. Навіть якщо взяти до уваги факт, що відбудова ТЕЦ триває швидше, як ГЕС[11]), то й тоді ще важко оцінити продукцію промисловости **цілої** України (на початку 1948 р.) на **яких 50% довоєнної.**

Українські енерґетики, опинившись у такому вузькому положенні та добре знаючи, що допомоги в цій ділянці не одержать ні від партії, ні від уряду, пробують вирішити проблему постачання енерґією промисловости та населення шляхом використання ще одного прекрасного скарбу української землі, а саме нафти та передусім земного газу. Такими нафтопереробними продуктами, як бензина, мазут, важкі дізелеві олії можна також топити під казанами паротурбінних станцій, але це спосіб дорогий і згадані рідкі палива відіграють куди більшу, якщо не основну ролю в транспорті (літаки, автомашини, дізельові локомотиви, пароплави, загально — двигуни внутрішнього горіння та т. зв. газові турбіни). Надра України багаті на нафту; окрім знаних Бориславського та Роменського басейнів стверджують тепер геологічні розвідки наявність нафти також в інших областях України. Розвідку нафти треба перевести в неменше, як 18 областях і вже найближчі роки можуть стати переломовими в розвитку на Україні власної великої нафтової промисловости. Організаційно-технічні заходи, розроблені по кожному нафтовому промислі, передбачають широке застосування глибоконасосного добування нафти, замість желоночно-свабового, розвиток вторинних метод експлуатації — нагнітання з допомогою потужних компресорів повітря або газу в нафтові шари для збільшення тиску в них, торпедування забоїв свердловини, а також електрифікацію нафтопромислів та реорганізацію всього нафтопровідного господарства. В Дрогобичі мусять бути збудовані нові, вдосконалені нафтопереробні установи. У Бориславі будують новий водопровід і кілька газових маґістраль. Згідно з пляном, продукція нафти в Україні в 1950 р. має досягти 325 000 тонн.

Ще більші перспективи розгортаються в енерґетичному господарстві України в області використаних пребагатих родовищ природного газу, які знаходяться в околицях Дашави, недалеко Бориславського басейну. Дашавські родовища найбагатші в цілому СССР і видобуток газу в УССР виносив уже в половині 1947 р. більше 40% всесоюзного видобуття. Тепер будують на Україні газопровід Дашава—Київ, довгий на яких 600 км, що в свойому остаточному виконанні да-

---

**) У Києві будують тепер величезну т. зв. фабрику городовини та овочів. Це — комплект 56 потужних парників (кожний довгий на 126 м., а широкий на 23 м.), оґріваних по три рази гарячою водою.

11) До речі, відбудова дуже великих ТЕЦ (Зуївка, Штерівка, Курахівка, Київ, Харків, Одеса і інші) натрапляє на такіж величезні труднощі, що й відбудова, напр., Дніпрогесу. Оті ТЕЦ потребують величезних казанів високого тиску та турбоґенераторів ряду 50 000 квт (кілоампервольтів). Новокраматорський завод на Україні, який єдиний міг будувати такі потужні машини, був знищений німцями і треба було замовлення передати ленінградським заводам (з-д. „Електросила"). Однак ці заводи, з другого боку, перевантажені роботами військового значення і на виконання замовлень українських ТЕЦ треба чекати роками.

ватиме Києву щодоби 5 мільйонів кубометрів газу.[12]) З цього газу мають користати також усі міста, які лежать на трасі газопроводу, як от Тернопіль, Проскурів, Староконстантинів, Бердичів, Житомир, Вінниця та інші. Промисловість та населення цих міст дістане можливість користуватися найзручнішим та найдешевшим видом палива. Але коли подібний газопровід Саратов—Москва, якого побудова належала також до пляну нової, післявоєнної п'ятирічки, вже закінчено, тоді будова трубопроводу Дашава—Київ поступає завдяки „піклуванні" Москви досить повільно. Напр., на день 21. серпня 1947 р. зварено, правда, 147,4 кілометра газопроводу, але ізоляцією вкрито лише 46,5 км., а в траншеї укладено тільки 30,2 км. труб. Довгий час недоставало на будівництві конечно потрібного якісного бітуму, а хоча, нарещті, його доставили Львівський та Дрогобицький нафтопереробні заводи, проте ізоляційні роботи далі йдуть дуже пиняво, бо замість наявних 12 ізоляційних та очисних машин працює лише 6, а решта ще й досі стоїть у т. зв. резерві. До того копальня трантей проводиться совєтським звичаєм силами зігнаного місцевого населення, що як не кваліфіковане та належно не зорганізоване не виконує якісно земляних робіт, а це затримує укладання вже зварених та ізольованих труб. Наукові та технічні працівники енергетичного господарства України докладають усе ж таки всіх зусиль, щоб газопровід довести на кінець 1948 р. до Києва та цим зменити терпіння населення столиці та інших міст осередних областей України, яке вже кілька зим підряд мусить обходитися без світла і без палива.[13])

З інтересних нових проєктів, яких ціллю буде поліпшити ситуацію енергетичного господарства в Україні в найближчому періоді треба згадати ще будову нової великої ГЕС та водного збірника на Дніпрі біля **Кременчука.** Водна запора Кременчуської ГЕС буде визначатися небуденною довжиною: вона виноситиме **12 км,** а електростанція даватиме кількасот нових мільйонів кіловатгодин енергії річно. Своєю потужністю вона належатиме вже в першій стадії до ГЕС ряду 100 до 1220 тисяч квт. Піднесення рівня ріки та постання водних збірників при Дніпрогесі та Кременчуцькій ГЕС забезпечує також поля придніпровських широких просторів наводненням, яке особливо корисно впливає на урожай тим більше, що оті простори належать до степової полоси, навідуваної порівняно часто довготриваючими засухами.

Другим, не менше важним, проєктом є плян злуки всіх великих джерел електроенергії України в одну мережу-сітку так, щоб і потужність елелектростанцій була все якмога повністю використана і, щоб **ціла** Україна була забезпечена **рівномірно** потрібною енергією. При розв'язанні цієї проблеми відіграють велику ролю високовольтні лінії передач. Ними передавали на великі відстані досі майже виключно змінний струм високої напруги. Але ізоляція високовольтних ліній витримує великі напруги змінного струму набагато гірше, ніж тої самої величини напруги **постійного** струму. Крім цього, із збільшенням довжини ліній електропередач, **при великих потужностях,** порушується погодження напруг джерела змінного струму і споживачів (електромоторів), що робить передачу неможливою. Цієї істотної хиби немає при передачах постійного струму, бо в цьому випадку струм іде завжди в одному напрямі. Схематично виглядатиме в майбутньому передача енергії на наших землях так, що первинні джерела вироблятимуть енергію змінного струму так, як це й здійснювалось досі, передача ж на віддаль здійснюватиметься постійним струмом. Практично процес відбуватиметься за такою послідовністю: електрична енергія вироблятиметься звичайними генераторами змінного струму, напруга якого підвищується трансформаторами. Далі за допомогою потужних випростувачів змінний струм, перетворюючись на постійний, передаватиметься споживачам, що знаходяться на віддалі кількох сотень, а то й тисяч кілометрів. В місці споживання постійний струм перетворюється на змінний за допомогою спеціяльних апаратів-інверторів. Після інвертування напруга відповідно знижується і подається безпосередньо до споживачів. Точні математичні розрахунки українських учених показали, що втрата енергії при цій методі передачі становитиме лише 0,2—0,3 проценту.

Здійснення цієї важливої науково-технічної проблеми дасть величезну економічну вигоду народному господарству України з її просторими землями[14]) і колосальними запасами камінного та бурого вугілля, торфу, сланців, нафти, природного газу, а передусім „білого вугілля" — водної сили. Запаси сили українських рік вистачають на це, щоб привести в рух коло тричверті сотні гідроелектростанцій, рівних Дніпрогесові. Але єдино правильно та повністю вдасться розв'язати питання передового енергетичного господарювання в Україні тільки тоді, коли ми скинемо раз назавжди ярмо московського політичного і економічного імперіялізму. Тільки тоді також засяє **в кожному** нашому селі електричне світло, задзвонить телефон, почують вільне українське слово з радіоапарату в кожній хаті. І ніхто не посміє тоді назвати „досягненням" такого факту, що в цілій великій Житомирській області електрифіковано (неповно) аж 40 сіл, як це тепер роблять кремлівські окупанти.

---

12) З Дашавою вже получений також Львів, між іншими львівська ТЕЦ опалюється на половину газом.

13) На кінець 1948 р. згідно з пляном повинно бути газифіковано в Києві 22 тисячі мешкань, але досі проведено лище вступні роботи і то ледве в 3 тисячах мешкань. („Рад. Укр." від 11. січня 1948.).

14) Територія України виносить уже в границях теперішньої УССР більше **577 тисяч квадратних кілометрів** і тепер УССР є найбільшою після Росії державою Европи (якщо УССР окреслити „державою").

Примітка Редакції: Стаття С. Ю. Пр. „Енергетичне господарство України" (гл. теж „СУ", ч. 1 (48), 1952) була опрацьована автором ще в 1948

р., тому вона обхоплює в основному тільки період безпосередньої післявоєнної відбудови 1945-48 рр. Про новіші проєкти в ділянці енерґетичного господарства України, зокрема про будівництво т. зв. Кахівського гідровузла, гляди нарис автора „The Perverted Development of the Economy of Ukraine" в журналі „The Ukrainian Quarterly", Vol. VII, № 1, pp. 16-27.

Микола Андрусяк

Досліди над діяльністю гетьмана Івана Мазепи та його доби

До 1932 р. основне українське мазепинство містилося головно в двох монографіях українських авторів на російській мові: Миколи Костомарова (у численних виданнях російською мовою, українською мовою у видавництві Олександра Барвінського п. н. „Руська Історична Бібліотека" в Тернополі і у Львові) та Федора Уманця (Петербург 1897); в критичних заввагах Олександра Лазоровського на працю Уманця в „Кіевскій Старині"; в присвяченому роковинам полтавської битви в 92-ому томі „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові" (1909), в якому заслуговували на увагу загальна оцінка політики Мазепи Михайла Грушевського; стаття про Глухів і Лебедин Олександра Грушевського та 4 причинки до історії мазепинщини Степана Томашівського (окр. відбиткою, Львів 1910); врешті повістевого характеру життєпис Мазепи Ілька Борщака і Рене Мартеля французькою мовою (Париж 1931). Нові досліди над Мазепою викликала коротенька замітка літературознавця Михайла Возняка у видаваному львівською „Просвітою", „Житті і Знанні" за березень 1932, „Коли народився гетьман І. Мазепа?", в якій автор подав дату 20. березня 1632 на основі записки на одному польському молитовнику. Проти цієї дати виступив І. Борщак, що подавав дату народин Мазени на 1643-44 рр., мотивуючи це тим, що правобережний гетьман Павло Тетеря уважав за пониження, коли польський король Ян Казимир прислав йому гетьманські клейноти через „молодика" Мазепу 1663. Це одначе не перечить тому, що Мазепа був тоді 31-літнім, бо він був в очах Тетері „молодим" тому, що не мав за собою до того часу високих достойних становищ та не був відомий як дипломат. На службу до польського короля не міг вступити Іван Мазепа після зриву Богдана Хмельницького в 1648 р., після якого на службу до свого гетьмана пішли правобережні шляхтичі, а серед них власник Мазепинець у Білоцерківщині Степан Адам Мазепа, батько Івана. Врешті духовник шведського короля Карла XII Нордберґ подав вік Мазепи такий, що відповідає уродинам в 1632 р. За цю дату промовляє також докладний день місяця, а думка І. Борщака, що ця записка є тенденційна тому, що вона польського походження не витримує критики, бо ж в нічийому інтересі не було фалшувати дату народин Мазепи.

Оцінку Нордберґа про вік, смерть і похорон Мазепи подав я у „Житті і Знанні" (P.V, 1932, ч. 13, с. 377). Тому що досі в „Українських Історичних Календарях" наших календарів, як прим. в „Календарі Українського Народного Союзу на 1951 р." і „Кишеньковому Календарці" „Укр. Видавництва" в Ню-Йорку на 1951 р. подається дату смерти Івана Мазепи 2 і 3 вересня 1709 р., я ще раз пригадую, що Мазепа помер у ночі з 2 на 3 жовтня 1709 р. Мою статтю з справжніми датами уродин і смерти Мазепи не помістила редакція джерзіситської „Свободи" в роковини смерти гетьмана в жовтні 1950 р., вважаючи, що за багато статтей про Мазепу було поміщено в цьому часописі; коли я її післав до торонтських „Нових Днів" на роковини уродин гетьмана в березні, то й там вона ні не появилася, ні звідтам до мене не повернула.

Накладом Видавництва „Америка" в Филаделфії як відбитка з часопису цієї самої назви появився у 1951 р. цінний нарис відомого нашого історика мистецтва Володимира Січинського про Івана Мазепу як людину й мецената української культури. Відмічуючи загально досліди українських істориків над Мазепою (с. 6) автор з певних причин пропустив мою особу; в кінцевому бібліографічному огляді подав тільки одну мою працю про Мазепу. Тимто я вважаю за відповідне подати бібліографічний реєстр моїх розвідок і статтей про Мазепу, що перевищають вичислених Січинським авторів: 1) До історії правобічних козаків у 1689-90 рр. (про призні зв'язки між хвастівським полковником Семеном Палієм та Мазепою), Записки Наук. Товариства ім. Шевченка у Львові, 1930, ч. 100, с. 251-74; 2) Дещо про Мазепу та його сучасників, „Діло", Львів 1932, ч.ч. 215-17; 3) Нордберґ про Мазепу, „Життя і Знання", 1932, P. V, ч. 13, с. 377; 4) Державницька думка на Україні-Гетьманщині і політика Мазепи, „Діло" 1932, ч. 239-40; 5) Іван Мазепа та Іван Скоропадський, Літопис Червоної Калини, Львів 1933, P. V, ч. 1, с. 17-20; 6) Зв'язки Мазепи з Станиславом Лещинським і Карлом XII, Записки НТШ, Львів 1933, т. 152, с. 35-61; 7) З найновішої літератури про Мазепу, Вістник, Львів 1933, P. I, кн. 4, с. 284-90; 8) Полтавська битва, „Життя і Знання", 1933, V, с. 287-8; 9) Рецензія на статтю І. Борщака „Мазепа-людина й історичний діяч" в польському „Квартальніку Гісторичнім", Львів 1933, XLVII, I, зош. 2, с. 287-8; 10) рецензія на нарис Д. Дорошенка про Мазепупу в німецькій мові, тамже, II, 2, с. 120; 11) про спроби львівського єпископа Йосифа Шумлянського перетягнути Мазепу на польський бік у біографічному нарисі цього єпископа, Львів 1934;

12) лист Мазепи в справі торгівлі з Ґданськом при рецензії на причинок Д. Олянчина: „До історії торгівлі Руси-України з Балтикою" в „Дойтше Віссеншафтліхе Цайтшріфт фюр Полен", Познань 1936, зш. 30, с. 234-5; 13) Мазепині діла й чин, „Напередодні", Львів 1937, ч. 3; 14) Мазепа і Правобережжя, Львів 198; 15) Шевченків Семен Палій, „Вістник", 1938, VI, кн. 5, с. 387-90; 16) Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч у збірнику „Мазепа" II, Варава 1938, с. 69-87, передрук „Пробоєм", Прага 1942, ч. 5, с. 285-96, ч. 6; с. 339-45; 17) Два трагічні липневі дні (8 липня 1709 р. полтавський бій, 16. липня 1919 р. перехід У.Г.А. через Збруч), „Український Вістник", Берлін 1940, ч. 7 (36); 18) Дата смерти гетьмана І. Мазепи, „Націоналіст", Прага 1940, ч. 2; 19) Історія Козаччини (курс викладів на УВУ), Мюнхен 1946, ч. III-IV, с. 108-151; 20) **Ivan Mazepa, Hetman of Ukraine, The Ukrainian Quarterly, Vol. III, Nr. 1, New York City 1946, c. 31-**37; 21) До характеристики політики гетьмана Мазепи, „Свобода", Джерзі Сити 1950, ч. 170; 22) рецензія на статті Б. Крупницького, О. Оглобліна і Н. Полонської-Василенкової з серії „Мазепа та його доба", „Самостійна Україна", 1951, ч. 2, с. 25-27.

З інших поминених проф. Січинським статтей слід пригадати статті о. дра Павла Хруща в „Календарі-Альманаху Червоної Калини" у Львові на 1933 р. О. Хрущ писав монографію Мазепи як докторську дисертацію на краківськім університеті під кермою історика Степана Томашівського, що як дослідник Мазепи мав вироблений погляд на діяльність гетьмана. Це вважаю за відповідне пригадати тому, що з огляду на брак такої бібліотеки українознавства на скитальщині, якою була Бібліотека НТШ у Львові, дослідник не має змоги зібрати повний бібліографічний матеріял до Мазепи. Бібліографія праці про Мазепу до 1939 р. зібрана Омеляном Пріцаком не появилася в збірнику „Мазепа" ч. III, у „Працях Українського Наукового Інституту" у Варшаві з причини вибуху другої світової війни.

Для повноти мазепинської бібліографії слід згадати циклостелеве видання П. Гордійчука і Д. Мазепинця: „Проф. О. Оглоблін" (1948). Є там цитати з праць цього історика, які ілюструють його як речника совєтської історіографії до 1941 р., для якої шляхтич Іван Мазепа... назавжди, до кінця свого життя, зберіг ненависть до селянина й побожну уклінність дрібного „кресового" шляхтича перед шляхетською Річчю Посполитою"... Така безджерельна оцінка Мазепи Оглобліном вияснює секрет наукових дослідів того історика, який у своєму новому нарисі у виданні УВАН про Петрика закидає мені те, чого я не написав у статті „Лицем до історичної дійсности". Ці цитати з праць Оглобліна доповнюють паскві́льну московську літературу про нашого гетьмана.

Подаючи ці бібліографічні доповнення, я не обезцінюю нарисів В. Січинського і С. Килимника, що є поважним вкладом до мазепознавства.

Др. Теодор Мацьків

На полі української науки

(В 20-ліття наукової праці Миколи Андрусяка)

20 лютого ц. р. минає 50-ий рік життя нашому історикові Миколі Андрусякові, а в грудні м. р. минуло 25 літ його наукової праці, бо саме в грудні 1927 р. „Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка" у Львові (т. 147) та місячник „Поступ" надрукували його перші статті: „Іван Хлопецький, перемиський православний епископ-номінат в 1632-33 рр. і „Україна в писаннях хорватського черця Юрія Крижанича".

Перші його праці відносилися до історії української Церкви й козаччини в XVII ст. Андрусяком, як істориком Церкви, займуся окремо. Тут розгляну його праці з ділянки політичної й культурної історії України.

„До питання про авторство літопису Самовидця" (записки НТШ, т. 149, 1928), Андрусяк опрокинув думку В. Романовського, М. Петровського та О. Оглобліна, начебто „самовидцем був Роман Равушка, бо на думку Андрусяка автором „Літопису Самовидця" був Федір Кандиба. Його погляд поперли згодом Л. Окіншевич, В. Гарасимчук та М. Возняк, („Хтож автор літопису „Самовидця?" — записки НТШ, т. 153, 1933).

„До історії боротьби між Петром Дорошенком та Петром Суховієм у 1668-1669 рр." (Записки НТШ, т. 150, 1929), Андрусяк доповняє дотогочасні досліди над цим періодом Руїни новими висновками на основі аналізи джерел в „Актах Южной и Западной России".

„До історії правобічних козаків у 1689-90 рр." (Записки НТШ, 100, 1930), подаючи листи рукописної збірки Бібліотеки ім. Оссолінських у Львові, представляє у новому світлі відношення хвастівського полковника Семена Палія до польського короля Яна Собеського; діяльність правобічного наказного гетьмана Гришка та про взаємини Палія з Мазепою. З дослідів того часу неменше цікавою є його розвідка про Павла Тетерю, як члена Ставропігійського Брацтва у Львові (НТШ, 151, 1931).

Тому, що наукові видання у Львові появлялися доволі зрідка, Андрусяк пише науково-популярні статті, в яких подає дотогочасне висвітлення деяких проблем під аспектом історичної науки. І так він подає критичний огляд польської історичної літератури, що появився до проблеми „Перемишль та Червень перед 981 р." (Львівська „Неділя" ч. 16, 1931).

В збірці „Яворівщина" (Яворів 1931) дав Андрусяк огляд історії українського культурного та національного руху Яворівщини в XVII та XIX ст. та біографію яворівського пароха Осипа Лозин-

ського, що був визначним галицьким письменником-публіцистом, граматиком та політиком від 30-тих до 80-тих років м. ст.

У століття смерти першого галицького граматика Івана Могильницького, Андрусяк подав його біографію в „Ділі" (чч.117-121, 1931) та замітку про його праці, що вдержалися (Записки Чина св. Василія Вел., Жовква т. IV, 1932). Пише про „Перші вибори послів в Галичині в 1848 р." до австрійської державної ради, („Життя і Знання", Львів ч. 4, 1931), де подає перший докладний список українських послів з Галичини та Буковини зі справленими прізвищами. Новими архівними матеріялами доповняє досліди історика Івана Кравецького про спроби організування гал.-українського війська в 1848-49 рр., („Літопис Червоної Калини", Львів 1932, III.). З черги подає свої критичні завваги до нарисів І. Борщака про український національний рух в XIX ст. на французькій мові, („Нова Зоря", 1932, ч. 17) та про взаємини між Англією та Україною в XVII-XIX ст. в англ. мові, („Новий Час" 1932, ч. 116-117), оповіщує французькі згадки про українських козаків в XVII ст. (головно з писань Расіна, „Життя і Знання", 1932, V). Пише про перших галицько-українських селянських діячів, що брали участь не тільки в першому австр. парляменті, але і у „Головній Руській Раді" та були членами-основниками „Галицько-руської Матиці" і „Народнього Дому" у Львові, („Життя і Знання", 1933, VI). Займається висвітлюванням ґенези, історії і характеру галицького москвофільства і виказує, що галицький меценат Михайло Качковський, після смерти якого москвофіли, щоб забрати на свої цілі записані ним фонди, призначені на літературний розвиток в Галичині, назвали його іменем своє конкуренційне з нашою „Просвітою" Т-во („общество"). На ділі М. Качковський москвофілом не був, він тільки помер в Кронштадті, вертаючи зі Швеції на Україну. Зокрема своїми часописними статтями про Талергоф та галицьке москвофільство в часі першої світової війни („Діло", 1933, чч. 201-202), виказав, що Талергоф — табор інтернованих — був жертвою австро-мадярської та політичної нагінки, а не українських доносів, як це хотіли б були мати москвофіли, бо в цьому таборі були інтерновані не тільки москвофіли, але і багато українських національних діячів. Він збивав закиди москвофілів, („Галицька болячка" — „Діло", 1933, чч. 231-36, 249, 252, 262, 290; 1934, чч. 171, 180). Його синтетичні „Нариси з історії галицького москвофільства" видала львівська „Просвіта" (1935). „Ґенеза і характер галицького русофільства в XIX-XXст." (Прага 1941), де між іншим підчеркнув протиросійське наставлення галицького „твердорусина" Михайла Куземського, останнього холмського уніятського епископа.

На окрему увагу заслуговує його синтетичний огляд історії шкільництва на Україні від княжих часів до поч. XX ст. („Рідна Школа" 1934, ч. 4-6).

Про досягнення і завдання сучасної української історіографії Андрусяк доповідав на Шевченківській Академії НТШ у Львові в 1939, що було поміщене в „Ділі", 1934, чч. 126-8. Огляд і характер української історіографії з 20 рр. нашого століття подав Андрусяк в „Літописі Червоної Калини" (1932, IX-X), про долю укр.історичної науки в 30-тих роках в „Новому Часі" (1937, ч. 96) та літ.-наук. додатку до „Нового Часу" (1938, ч. 37), врешті синтетичний огляд усієї української історіографії в „Збірнику Українського Наукового Інституту в Америці" (I, Сент Пол, Мінн. — Прага 1939, ч .5-24).

З нагоди ювілею народин гетьмана Івана Мазепи в 1932 р. Андрусяк досліджує важливіші проблеми його діяльности, у вісліді чого у „Літописі Червоної Калини", (1933, I) появляється розвідка п. н. „Іван Мазепа та Іван Скоропадський", в якій виказує, що останній, як Стародубський полковник, одержав від Мазепи неясний, двозначний наказ впустити до стародубської твердині те військо, яке скорше з'явиться, бо як виходить, Мазепа сподівався шведів, одначе шведський ґенерал Ляндцкорона згубився в дорозі і його випередили москалі. Окрім того зпід його пера появляються ще ось такі розвідки: „Зв'язки Мазепи з Станиславом Лещинським і Карлом XII", („Записки НТШ", 1933, т. 152), „З найновішої літератури про Мазепу" („Вістник", Львів, 1933, II), „Мазепа та правобережжя" (тамже, 1938), де автор опрокидує думку давніших істориків, неначеб то хвастівський полковник, Семен Палій, був речником козацької черні; врешті „Гетьман Мазепа, як культурний діяч", (збірник „Мазепа", Варшава 1938, II, та передрук у „Пробоєм" 1942).

З часів руїни треба б ще згадати розвідку про польонофільського гетьмана Павла Тетерю, якого одначе прогнано з Польщі і він, скитаючись, помер в Туреччині. („Квартальнік Гісторични", 1937, ч. 51).

Досліджуючи давніші часи з історії України, Андрусяк уважно стежить за тодішнім розвитком політичного життя. Як вже було згадано, в початках 30-тих років, успішно полемізує та опрокидує напади москвофільських публіцистів, так під кінець тих же років, поборює зі сторони польського уряду посилену політику польської тзв. „ревіндикації", („шляхта загродова"), тих українців, яких предки мали польські шляхоцькі привілеї. В тій цілі він написав науково-популярний історичного характеру нарис: „Звідки взялася шляхта на наших землях"? (Львів 1938). На цей нарис зареаґували польські публіцисти в „Злотому Шляху" та „Дзєнніку Польскому", одначе їх закиди Андрусяк опрокинув в „Напередодні" (1938, ч. 7), „Колоссі" (1939 ч. 2) та „Вістнику" (1939, ч. 4).

Побіч полемічних статтей, Андрусяк пише для книгознавчого журналу „Українська книга" (1937, I і II) огляд новішої історіографії української книжки. Для краєзнавчого журналу „Наша Батьківщина" (1937, 2) написав про вартість історично-краєзнавчих дослідів та вигляди на майбутнє. В нарисі „З минулого Знесіння" (Львів, 1932) виказав, що це підльвівське село було спершу львівською парохією церкви Вознесення Христового. Археольоґічні розкопки проф. д-ра Я. Пастернака в Крилосі спонукали Андрусяка зіставити історичні матеріяли до історії галицької катедри, („Новий Час", 1937, чч. 199-201, літ.-наук. додаток до „Н. Часу" 1937, ч. 1., „Напередодні", 1937).

У зв'язку з тодішньою акцією польського уряду

відносно наших окраїнних земель, Андрусяк присвячує їм немало уваги, пишучи про „Зелений Клин" („Життя і Знання" 1932, ч. 8, „Літопис Червоної Калини", 1932, ч. 4), про Полісся, („Голос", Львів, 1938, ч. 12, „Нове Село", 1938, ч. 12, „Гомін Краю", 1938, ч. 9), про Кубань („Дешева Книжка", 1937, ч. 1), „Нарис історії Карпатської України" — (збірник „Карпатська Україна", Львів 1939). Німецькою мовою вийшла етнографічно-історична студія про лемків (Мюнхен 1941).

В англійській мові „The Slavonic and East European Review", (Лондон 1935-6, т. XIV, ч. 40 і 41) помістив його синтетичний огляд національного розвитку українців в Галичині за австрійської доби п. н.: „The Ukrainian movement in Galicia". З доручення митр. А. Шептицького зладив Андрусяк нарис історії Української Церкви, огляд церковної літератури та огляд сучасного стану нашої Церкви до французької католицької енциклопедії, що появилася в Парижі.

З цього часу його діяльности можна б ще згадати працю про „Український рух на Придніпрянщині з кінцем XVIII і в першій половині XIX ст." (від знесення козацького ладу до Кирило-Методіївського братства), („Календар для всіх" на 1937) та „Українська проблема на провесні народів" — („Дешева книжка", 1937, ч. 3).

В останніх часах своєї наукової діяльности Андрусяк присвятив свою увагу проблемам княжої доби. І так пише „Нарис історії України", княжа доба, Прага 1941, „Нарис України козацької доби", доведений до Хмельниччини, Прага 1942, (не появився в розпродажі, бо ґестапо опечатало В-во „Пробоєм" і сконфіскувало весь наклад). Цей нарис появився літоґрафічно, як його виклади на Українському Вільному Університеті, (Мюнхен 1946). На окрему увагу заслуговіє його критичний огляд дослідів над тризубом („Тризуб", Мюнхен 1947). Остання його розвідка про останніх Романовичів в Західній Україні в XIV ст., де виказав, що після окупації Львова та Галича польським королем Казимиром Вел. (1340), на Холмщині панували ще українські князі аж до 1376 р. Появилась у Науковому Збірнику УВУ", т. V, Мюнхен 1948).

У недавній полеміці про правильне походження назви слова „Україна", Андрусяк, хоч як історик, немало причинився до вияснення цієї радше фільолоґічної, як історичної, проблеми. Арґументи проф. Сергія Шелухіна усупереч дотогочасній українській історіоґрафії, що первісне значіння назви „Україна" було тотожне зі словом „країна", а не „межівна (погранична, окраїнна) земля", спонукали Андрусяка занятися дослідами цієї проблеми джерельно. На основі ним зібраних карпатоукраїнських джерел, виказав він, що на основі переходу слова „крайна" в „країна", а опісля „Україна", він потвердив правильність думки Шелухіна, з якою погоджуються такі визначні українські мовознавці як проф. Р. Смаль-Стоцький, проф. П. Ковалів, проф. В. Січинський та інші. („Самостійна Україна", 1950, ч. 10-11, ст. 12-17, ч. 12, 1951, ч. 1, 2, 3.).

Яку бистру має Андрусяк науково-дослідну інтуїцію, вказує те, що він виказав в „Слові о полку Ігореві" в словах „минула літа Ярославля" „номінатівус абсолютус", що заступає часове речення. („Свобода", 1952, ч. 17).

Як учасник визвольних змагань в 1919-20 рр. у рядах УГА і Армії УНР, Андрусяк поділився у виді коротких нарисів про свої спогади з тих часів. Зокрема він висвітлив, хто був ініціятором чортківського пролому УГА в червні 1919 (Календаральманах „Червоної Калини", 1936; „Діло", 1936, ч. 45-46).

На закінчення цих неповних рядків про шановного ювілята, нехай буде мені вільно додати ще кілька його біографічних дат. Ступінь доктора філософії осягнув Андрусяк у Львівському Університеті в 1931 р. В 1932 р. стає дійсним членом Історично-філософічної секції Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, в 1936 р. Історичноправничої Секції Українського Богословського Наукового Товариства у Львові, від 1941 доцентом, а згодом професором Українського Вільного Університету, в 1941 р. членом Історично-філолоґічного Т-ва у Празі.

Число його розвідок, статтей, рецензій переходить 400.

Державні народи вшанували б подвійний Ювілей свойого ученого різними академіями, приняттями, відзначеннями; ми, знайшовшись в специфічних умовинах скитальщини, хоч добрим словом вшануймо пам'ять цієї людини, як українського вояка-патріота, громадянина та ученого.

Нехай же оцей неповний і скромний перегляд буде хоч малим признанням для цієї муравлиної, важкої й цінної праці Шановного Ювілята та заохотою до дальших дослідів для добра та слави української науки.

С. Панас

»Плян до двору« Й. Сталіна і Т. Осьмачки

Дивна „єдність протилежностей", наявність спільних рис у обох авторів в суті та, особливо, в наслідках чинности їх творів. Як обидва автори визнають себе за „геніяльно-безвадних" і „непомильних", та органічно не терплять будької негативної критики своїх творів, так і їх „Пляни до двору" мають спільні риси не лише в однаковій своїй назві:

Московський „Плян до двору" Сталіна був непосильно великим оподаткуванням окремих селянських господарств, що спричинився до їх збанкротування. І повість Т. Осьмачки „Плян до двору" також виявилася непосильно великим „самооподаткуванням" автора, доведеним „до двору" і його „придворових" критиків і редакторів та їх спільного збанкротування. Тому то й „Плян" Осьмачки, як і сталінський, — колективізує. У складі придворового „літературного колгоспу" імени Т.

Осьмачки, на базі його „Пляну до двору", вже зареєструвалися: Мартин Задека, Ан. Курдидик, Іван К-ий, А. Ромашко з „Українськими Вістями" та Ю. Дивнич із „Свободою" і навіть із „Літературно-Науковим Збірником" ч. 1 УВАН у США. Обидва „Пляни до двору" спричинилися до відомого „запаморочення від успіхів" у їх авторів та їх „придворових". Після того сталінський „Плян до двору" був завершений штучним жахливим голодом в Україні. Так само й „Плян до двору" Осьмачки та, особливо, його „деклямування" згаданим „літературним колгоспом" алярмують і загрожують також штучним і небезпечним голодом української критики, преси і літератури та їх жертвами.

Бо ж цей твір Т. Осьмачки є небезпечним і шкідливим насамперед своїм неправдивим змістом, що до того ще й так узлагіднює московський режим в Україні, а також і своїм жахливим правописом та мовою. І якщо такий от твір викликає „запаморочення від успіхів" та „вихвалення" його членами „літколгоспу" ім. Осьмачки, то це вже є грізним покажчиком стану і напрямних нашої критики, преси й літератури.

У журналі „Самостійна Україна", ч. 12 (47), оприлюднена моя рецензія п. з. „Мені аж страшно, як читаю...", де про повість сказано: „Вона здебільшого неправдиво висвітлює сталінське пекло, і то саме основи московської тиранії, а до того ще й часто на користь СССР!... Там цей безперечний факт і таку основну ідеологічну істину цього шкідливого твору так докладно і обгрунтовано доведено, що їх нічим не змогли заперечити ані Осьмачка, ані М. Задека, що в „Укр. Вістях", ч. 48 (1951 р.), проголосив видання „Пляну до двору" ...видавцеві „на честь, письменникові на славу, читачам на користь"(?).

Хіба ж таке й подібне „деклямування" такої от повісти не є злочином супроти української літератури та її критики і нашої визвольної боротьби?

Підсоветським еміґрантам поза залізною заслоною часто-густо не вірили, коли ми розповідали **святу правду** про московський режим — такий він був і є жахливо-неймовірний. Тож не трудно собі уявити всю шкоду для боротьби з московським імперіялізмом, коли його аґентура почне використовувати й таку нашу літературу, як „Плян до двору", де так спотворена та жахлива дійсність в Україні, та ще й часто-густо на користь Москви! А тим часом Т. Осьмачка та М. Задека у своїх відгуках на згадану рецензію, не маючи чим її заперечувати, і замість чесного визнання своїх неабияких гріхів, натомість виявили свої здібности писати навіть і ще більш шкідливі речі.

Т. Осьмачка в „Укр. Вістях", ч. 6 (573), оприлюднює у цій справі свій „Нагад", де він у перших рядках показує себе здібним учнем і наслідувачем сталінсько-бандерівської школи „полеміки" з тими, хто не визнає його твори й автора за „геніяльно-безвадні". І починає такими наклепами:

— „Самостійна Україна", забувши страшний факт катування всієї України, ладна відкидати всяку правдиву думку про її мартирологію?! Коли я писав „Плян до двору", то ніколи не гадав, що моя книга викличе заперечення моїх земляків **(аж така вона нібито „геніяльно-безвадна"? — С. П.)**, бо ж вони знають, що таке „совєт". Аж бачу, „Самостійна Україна" напалася (?!) на книжку з таким завзяттям, неначе **самостійники й досі держать у кишені комуністичний партквиток"** (підкреслене мною — С. П.).

Як бачимо, Т. Осьмачка є здібний доводити „бездоганність" своїх творів насамперед способом наклепів та засування „комуністичних партквитків" у кишені тим, хто насмілюється обґрунтовано відзначати важливіші хиби в його творах.

Позасувавши свої „комуністичні партквитки" опонентам, Т. Осьмачка продовжує так: „Та найголовніший удар упав на автора за те, що, мовляв, після голоду була тиша аж до „єжовщини", і ніяких „Плянів до двору" не відбувалося". Безглуздість цього твердження очевидна, бо ж від Сталіна, а не від Т. Осьмачки залежала та „тиша", що справді тоді була не такою вже й тихою. Але автор у тій повісті чомусь описує саме ці, відносно спокійні роки, а не пекельніші роки колективізації, голоду, або „єжовщини". А до того ж і, головне, ще й спотворив, узлагіднив московське пекло в Україні і в ті роки. Свою переважно казкову, а не правдиву, повість про той режим автор намагається „виправдати" тим, „що якби всі втікачі зібралися брехати на „Совєт", то й то не добрехалибся до дна того жаху, який комуністи роблять з людьми". Тут Осьмачка, і то в ролі письменника, що описує певну добу, забув на користь Москви мудре українське прислів'я „Хто раз збрехав, — тому більше не повірять". Особливо ж на чужині про московський режим.

Але Т. Осьмачка і не міг, при всьому бажанні, правдиво описати той режим, бо він його і не знає, і вивчати не хотів. Це видно як із змісту „Пляну до двору", так і з цього „Нагаду", де він далі пише: „коли кінчився голод, то почалася підготовка до замітання слідів злочину... В кожному селі серед тиші після голоду стали непомітно зникати люди зпрорідка: то там, то там, піде в сусіднє село, а знаходять його в полі в криниці"... і т. п. Тут знову автор фантазує і немилосердно переплутує час і форми подій.

Справді так „непомітно" зникали люди майже „в кожному селі", і то не „зпрорідка", а досить масово, тільки не після голоду, а під час єжовщини: пішов хтось на роботу, чи то був „відряджений" у службових справах, а додому не повернувся, і потрапив зовсім не до вязниці, а й слід по ньому зник... Крім того, хіба, хай і не масово, але й не „зпрорідка", увязнення людей, що було й після голоду, є підкреслене самим Осьмачкою „замітання слідів злочину", а не якраз навпаки: посилення злочину?! Автор не знає, що Москва замітала сліди голоду 1933 року справді такими способами: 1). Законом про найсуровішу заборону абортів та виробництва й продажу противагітних засобів; 2). Законом про всяке преміювання багатодітних матерей; 3). відкладанням чергового перепису населення в СССР у 1936 р. до 1938 р., затаємничуванням і „бракуванням" даних перепису 1938 р. та фальшуванням також затаємничених даних і перепису 1939 р., тощо.

Далі в своєму „Нагаді" Осьмачка „нагадує" всім, що він, як виявляється, зовсім не знає ґрандіозних маштабів єжовщини 1937-38 рр., фантазуючи, що вона охоплювала лише міста, не чіпаю-

чи сел, і то нібито лише ті міста, де був голод, а в тих містах лише тих „комуністів і безпартійних", що той голод запроваджували!! Ось послухайте:

„Замівши сліди по селах, Москва розпочала нарешті Єжовщину по містах і геть усіх комуністів і безпартійних, уже дійсних організаторів голоду, викатувала з такою разючою немилосердністю, з якою винищували ті селян. А дехто із земляків зве тишою той жах, який не зачіпав міста. (Отже, за Осьмачкою, і голод „не зачіпав" міста, хоч в одній лише Полтаві р. 1933 було виявлено 3 пункти людоїдства! — С. П.). А селяни навпаки — Єжовщину вважали карою Божою на злочинців"...

Так собі уявляє Т. Осьмачка не лише той голод, а навіть і ту Єжовщину, коли вже по всьому СССР, особливво в Україні, Москва катувала і села, так само і міста, та всі шари і категорії населення разом із членами партії.

Отак справді „по-мистецьки" Т. Осьмачка і в своїй повісті спотворив, та ще й на користь Москви, основні покажчики її тиранії в Україні. Безпорадний стан автора примушує його до спроби заховатися — захищатися ще авторитетом В. Винниченка таким способом:

„Після цього нагаду я прохаю критиків аналізувати мої писання не за ознаками хронологічно-побутових явищ нищення України, а за мистецькими якостями книги, але в цій уже справі ви матимете діло з таким авторитетом слова як В. К. Винниченко. Ось що він написав, прочитавши тільки рукопис „Плян до двору": Вашу працю я прочитав зараз ще, як одержав. Я вважаю її дуже цінною і було б добре, коли б її видати на чужих мовах".

Проте, якщо В. Винниченко і справді писав таке, то це свідчить лише про те, що він ще менше ніж Т. Осьмачка, був обізнаний навіть із основами дійсного московського режиму в Україні, а тому й не бачив як вони спотворені в цій мистецькій казці. Недармо ж В. Винниченко зрікався самому описувати і той голод в Україні, бо його жахливих картин він не бачив, а тому й заохочував писати про голод письменників, а зокрема й Осьмачку, що його здібностей спотворювати в своїх творах ту чи ту епоху й режим В. Винниченко також не знав.

Т. Осьмачка усно запевняв, що В. Винниченко тоді ж таки подався шукати й намовляти п. Довженка чи кого там перекласти „Плян до двору на французьку мову. Якби це було здійснено й друком, тоді французькі комуністи в пресі й на мітінґах напевно галасували б так:

— Французи! Читайте повість Т. Осьмачки „Плян до двору"! Тут сам переслідуваний „Советом" автор пише, що в Україні підпільники можуть роками переховуватися (і то в 1935 роках!) у рідних і сусідніх селах! Що їм там ще й допомагають у цьому навіть самі аґенти НКВД і комсомольці! Що, зрештою, так от „переслідувані" в Україні підпільники можуть навіть із цілими родинами та ще й на автах, — передиратися через „залізну заслону" до Румунії чи куди хочете! От бачите — яка там „тиранія"! Сам Т. Осьмачка тут свідчить, що колгоспникам там щодня оголошують і норми оплати їх праці, та ще аж по два кілогр. зерна за трудодень! Тому почитайте, як вони там самі „поспішають" на роботу, та як і герой цієї повісти „працює страшно... що так само, як і люди, нерозгинаючись в'язали"...

Отже, французи! Не вірте наклепам різних еміґрантів на СССР! —

Отак от спотворену на користь Москви дійсність в Україні у тій повісті, де автор справді „по-мистецьки" намалював і показав людям Люципера в образі напівангела, або тигра — котом, „критики" з літературного „колгоспу" Т. Осьмачки вважають неперевершеними „мистецькими якостями" твором! І що їм до загальновідомої істини, що справжній мистець і мистецтво зобов'язувані ту чи ту епоху, режим і побут у даній країні не кричуще викривляти, а насамперед їх ґрунтовно вивчити, а потім описувати їх правдиво й об'єктивно у формі мистецьких образів і цілих полотен — картин і типових для часу дійових осіб і явищ.

Бо інакше, як от і в „Пляні до двору", маємо лише дискредитацію і самого мистецтва, що служить не самоціллю, а лише засобом для здійснення ідейного змісту твору.

Тому то далеко більшої ваги тут набуває оцінка цього твору критикою, що вона, як відомо, зобов'язана бути суворо-об'єктивною, а не „придворовою" автора, та базуватися лише на священних інтересах і вимогах української літератури і читачів твору, а зокрема, як у даному випадку, і на вимогах визвольної боротьби України. І є неприпустимим злочином іґнорувати ці засади на користь особистих інтересів критика, чи його симпатії або антипатії до автора твору та його партійно-групової приналежности, що в нас часто й приводить до шкідливо-безпринципової практики, „Зозуля славить когута, а когут — зозулю! Бо ж ясно, що така от кумівська „зозуле-когутяча" „критика" та щедре висвячування на „геніяльність" є дуже небезпечні і шкідливі не тільки для нашої літератури, а також і для самих літераторів, та веде їх до „Сатани в бочці".

М. Задека, що згаданим „славословієм" усім за „Плян до двору" сам себе загнав у безвихідний кут, і притиснутий там мотивами рецензії в „Самостійній Україні", ч. 12, що їх він як і Т. Осьмачка в своєму „Нагаді", — нічим не зміг і не пробував уневажнити, — відгукнувся проте в „У. В.", ч. 5 (572), фейлетоном „Каємося!!! Каємося!!!".

І справді йому було треба лише чесно й щиро покаятися в своєму неабиякому гріхові супроти української літератури, бо він є більший та шкідливіший за всі авторські гріхи Т. Осьмачки. Але „каяття" М. Задеки є прозоро-фарисейське. Крім явно невдалих спроб його там сміятися крізь сльози, М. Задека ще виявив у тому фейлетоні свої здібності писати й щось ще гірше...

Він пробує насамперед перекладати свій гріх — на плечі Т. Осьмачки, що, мовляв, „підвів його своїм пляном" до свого „двору", і пише:

„Стрівайте! — перепинять нас читачі. — Це справді страшні речі, але нехай за них кається Т. Осьмачка, а до чого це тут Ви?" Що проголосив ці „страшні речі" — „письменникові на славу, читачам на користь"? Отак, замітаючи сліди в „Моя хата з краю, — нічого не знаю", — М. Задека далі вже сам атакує Т. Осьмачку так: „Та Вам то во-

но може й слід. Ви ж таки написали „небезпечну і шкідливу повість", й грошики добрі злупили за неї з того Українського Легіону. А за що скажіть, на милість Божу, куме, мене тарахнуто голоблею по голові?"

Отак от — „сама себе раба б'є, що нечисто поле жне!" Та ще ж і як нечисто! Бо ж М. Задека тут далі доходить уже навіть і до такої прозорої демагогії:

„А якщо, бува, нас обох, куме, після Панасової критики „попросять" туди, куди всіх письменників після такої критики „просять", і запропонують підписати „зізнання", не крутіть, куме, хвостом, — без балачок підписуйте. І я так само підпишу. Ой, не минути нам, куме, Колими, не минути!" ...І далі про ту Колиму аж до кінця фейлетону.

Тут виникають такі питання: що „краще" взагалі, а зокрема як „метод" — отак от „обґрунтовувати" свою „непомильність", „Колима" М. Задеки, а чи „комуністичний partквиток" Т. Осьмачки? І в кого вони навчилися цьому та кого ще навчають? І чи не дума, часом, М. Задека добровільно самому піти „туди" й віднести вже підписаний або „там" підписати свої „зізнання"? Бо чейже всім відомо, що в усій Америці, якщо і „просять" „туди", то лише тих, що якось подали надії прийняти „запрошення" і підписати свої „зізнання". Тим більше, і головне, що за таку от „оцінку" М. Задеки твору Т. Осьмачки їх „там" чекає очевидно зовсім не „Колима", як того С. Панаса, не тільки за ту його рецензію, а швидше навпаки якась нагорода! І нарешті, пощо так посилювати і без тієї демагогії відоме самозалякування автора повісті?

Наприкінці свого фейлетону М. Задека навчив Т. Осьмачку ховатися не тільки за „комуністичний партквиток", „мистецтво", а й за... „Свободу", ч. 239 (1951), що також, мовляв, визнала „Плян до двору" — „Зіркою першої величини". Це, аж підкреслив М. Задека, промовчавши тут чомусь про свого однодумця й „зіркотворця" Ан. Курдидика, що його чи не він спантеличив своїм „славословієм" усім і за все?...

Але ж не врятує цю „зірку першої величини" та її „критиків" від негативної оцінки їх істориком української літератури навіть... „Літературно-Науковий Збірник", ч. 1, УВАН у США, де головним редактором підписаний Ю. Дивнич. Він добре знає умови московського режиму в Україні та завдання і обов'язки нашої літератури, критики і мистецтва, читав „Плян до двору" та обговорював його з автором цих рядків. Він не наважився сам, як і В. Барка, на прохання автора написати „позитивну" рецензію, зате догодив йому оприлюдненням не лише тієї „зірконосної" рецензії А. Курдидика в „Свободі" (прощаючись із нею), але також подібної навіть і в академічному виданні.

Тут якийсь Іван К-ий з редактором „Збірника" спочатку твердять, що „найвизначніший" — „Твір цей довго буде правити за джерело зрозуміння і відчуття того, що діялося". Не так мабуть в Україні, як на чужині у колах української еміґрації та її літератури і критики. Відчуваючи неправду цитованого твердження, Іван К-ий поспішає рятувати повість-казку її „художньою правдою":

„Проте не в історичній, а в художній правді (?!) вага нового твору Осьмачки. Про беззоряну ніч замучених автор розповів, як справжній мистець". Це ж де? Чи не там, де його „законспірований" герой почав тікати від переслідування не влади, а... околишніх селян із своїми замовленнями на портрети, що від них він знову „законспірувався" в гурті... трактористів з їх комсомольцями! І де в соломі проспав би навіть і ту найнебезпечнішу „беззоряну ніч", якби його той дід уже ледве не витяг за ноги з наказом: та тікай же, нарешті! Хіба ж це не казка із „Тисяча і однієї ночі" про московський режим в Україні?!

Після жалюгідних спроб Івана К-ия якось „обґрунтувати" цитоване його твердження всякими вигадками, подібними до Осьмаччиних, та своїми натяками, він далі сам про них пише так: **„Це — натяки, їх треба вишукувати в темній повісті** (підкреслено мною — С. П.), їх звичайно надостатньо, щоб знати, „що ми... будемо робити в цім страшнім світі".

Переконавшись, що як не вишукуй ті „натяки", але „їх звичайно недостатньо", щоб виправдати цю „темну повість", Іван К-ий далі сам уже зводить нанівець ті свої „натяки" й щодо художньо-мистецької вартости твору, закидаючи авторові і ті його „часті зриви в публіцистику", і „заялозені газетні вигуки", і „незрозумілі речення", „багато вульгарних і спрощених слів", тощо.

Але навіть і після цього, як почав грішно, так і закінчив смішно Іван К-ий цю „академічну" рецензію таким ще твердженням:

„Щасливо для твору (?!), автор, писавши його, **часто забував про свій задум** і творив вільно. Тож мистець таки переміг" (підкреслено мною — С. П.). Звідціля виходить таке: якщо мистець почав малювати чорта, забувши про свій задум, далі звів його і показав людям в образі пів'янгела, тоді це значить, що й „мистець таки переміг", і що це вийшло „щасливо для твору", і „письменникові на славу, читачам на користь"!!

А на зло і дискредитацію лише мистецтва, української літератури та її критики тих наших Сусанінів, що їх такими стежками заводять у невилазні хащі.

ЧИТАЙТЕ І ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛ „САМОСТІЙНА УКРАЇНА"!

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ (ОДВУ)!

РЕЦЕНЗІЇ

ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

Під таким заголовком появилась в ЗДА книжка проф. Володимира Січинського. Видавництво „Америка", 1952 р. 64 стор. Ціна 80 центів.

У книжці подано описи і ілюстрації із чудових українських храмів, що їх збудовано 1000—1200 років тому, котрі, не зважаючи на всі лихоліття і війни простояли й до нинішнього дня. Ще й до нині ці храми зберігають їх технічні таємниці.

Автор, як великий дослідник і знавець українського мистецтва, подає світові розгадку особливостей стилю української архітектури. Починаючи з Херсонського храму, дослідник всебічно проаналізував будівлі пізніших століть та показав усі етапи розвитку своєрідного українського мистецького стилю, який у всесвітній історії мистецтва має зайняти окреме належне місце.

Неустанна тридцятилітня праця українського вченого заслуговує на особливу увагу, бо він відкриває світові очі і на стан, що заіснував на Україні. Переводячи наукові досліди на рідній українській землі, він не раз був переслідуваний і арештований окупантськими владами. Йому, як емігрантові, що в основному виконував наукову працю поза межами окупованої її ворогами України, пощастило завершити працю, на яку не могла спромогтися так звана Українська Академія Наук у так званій Українській Державі.

У своїй праці Володимир Січинський подає також, як відносились і як відносяться різні окупанти України до скарбів українського мистецтва, до найстаринніших мистецьких памяток християнської культури, що мають всесвітнє значення. Жодні татарські орди не потрапили так нищити і грабувати храми-святині на Україні, як це робили московські орди під проводом московських князів. Останні, наскакуючи на Україну, як нпр., Суздальський князь Андрей Боголюбський 1169 р., порозбивали у київських святинях навіть труни українських князів і пограбували в покійників їх коштовний одяг.

Московське варварство і грабіжництво показане у тяглості протягом століть аж до наших днів. Ці новітні московські варвари, що нині намагаються представитись як друзі українського народу і його культури та ще мають нахабство об'являтись нашими старшими братами, ужили підступної пропаґанди на пограбування оцілілих українських монастирів. Ось як ограбили вони Михайлівський Золотоверхий монастир з дорогоцінних мозаїк та інших мистецьких оздоб і цінностей, як вони вивезли у Московщину до Ермітажу. На початку московська ґазета Вечерная Москва, від 26 березня 1935 р., об'явила, що у Києві відбувається „бурное строітельство", що у Києві має повстати Центральна Площа Києва, яка щодо розмірів буде десятою у світі... А для того уже розібрано Михайлівський монастир...

При розборі монастиря московські варвари зустрілись з непереборними труднощами. Бо ту цеглу, що мали використати для житлових робітничих домів ім. Ільїча, ніяким способом не могли викулупати і відділити від вапна. Так міцно були збудовані мури, що варвари не могли добрати іншого способу, як висадити динамітом цілу будову у повітря після того як обдерли всі її цінні оздоби.

Від храму незвичайної краси і старовинної памятки християнської культури й мистецтва, що мало світове значіння, осталось тільки дрібне румовище та появився на паркані напис „Ні Ільїча ні кірпіча!"

А Українська Академія Наук, що протестувала проти згаданого варварства, утратила тих учених, що осмілились підняти голос протесту. Таких учених, як проф. Миколу Макаренка заарештовано, вивезено з України і зліквідовано.

Правдиву українську науку можуть репрезентувати тепер тільки ті учені, що є поза опікою хитрого і жорстокого московського варвара, який хвалиться перед світом награбованими українськими цінностями, видаючи їх за свої, фальшуючи науку і історію.

Книжка Володимира Січинського як раз цінна тим, що нею розкривається очі широкому світові і вказується, хто є справжнім творцем неоцінимих скарбів культури й мистецтва і хто збогатив скарбницю світової мистецької культури тими скарбами.

Усім, кому дорога українська культура і правда про Україну рекомендується сердечно та неоцінима праця Володимира Січинського, яку він фактично підніс як дар усьому цивілізованому світу. Цю книжку треба перевидати англійською мовою.

Михайло Бабій

АЛЬМАНАХ ГІДНИЙ УВАГИ ЧИТАЧА

„Наш Клич" — націоналістичний тижневик в Аргентині, випустив і цього року Календар-Альманах на рік 1952. Альманахи „Нашого Клича" все вирізнялись змістом і формою на всьому американському континенті і цікавили українців і поза Аргентиною.

Цього року на зміст Альманаху склались такі речі: Г. Черінь „Новорічне"; Е. Онацький „Карпатська Україна, сторінки з римського щоденника"; Др. О. Грицай „Золоті стовпи"; Юрій Тис „Нарциз"; М. Очерет „Сільський учитель"; В. Новиченко „При світлі ліхтаря" Проф. І. Бандура „Дніпровська гідроелектрична станція"; Подруга „Лист до подруги"; Проф. М. Мілер „Саур Могила"; Діяна Денисівська „Україна", „Дзвін"; Галина Лащенко „Останні дні Олеся"; О. Олесь „Нас ждуть!", „Хай літають вітри!"; О. Розмай „Доля академіка"; М. Діденко „Розкажіть про мою смерть".

Літературна вартість зазначених творів висока. Альманах повинен найтись в кожній українській бібліотеці світу. Ціна лише 50 центів.

М. С.

Кадри наших днів

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Вельмишановний Пане Редакторе!

На сторінках редагованого під Вашим головним проводом місячника культури, політики і суспільного життя „Самостійна Україна" (ч. 12. за грудень 1951 р.), в рубриці „Кадри наших днів", була видрукована п. з. „Рецензія на рецензію" відповідь п. Зиновія Книша на мою рецензію його книжки п. н. „Дух, що тіло рве до бою..." (Юліян Головінський, Крайовий Командант У.В.О.), поміщену за підписом моїх ініціялів п. з. „Передчасно видана і шкідлива книжка" в ч. 43 тижневика „Українські Вісті" в Едмонтоні з 23. жовтня 1951 р.

У цій відповіді п. Зиновій Книш не тільки кількома наворотами образливим тоном і змістом зневажає особисту гідність рецензента М. Р. та приписує йому думки і вислови, яких він ні в рецензії, ні деінде ніколи не висказував, але також невірно інформує, що „М. Р., замісць займати становище до боєвої тактики і політичних цілей Української Військової Організації або її Проводу, нападає на особу автора". Тому прошу Вас дуже, Вельмишановний Пане Редакторе, дозволити мені розкрити на сторінках Вашого почитного місячника моє повне ім'я і прізвище та заявитися на невірні твердження автора книжки, щоб читачі його книжки, моєї рецензії і відповіді п. Зиновія Книша на мою рецензію, знаючи в додатку мене з довголітньої громадської праці, могли обєктивно оцінити мою рецензію і всю вартість нападів п. Зиновія Книша на мою досі нічим несплямлену особисту гідність і честь.

Неправдою є, будьто би я нападав на особу автора. Сам автор, непотрібно ображений і подразнений, не подав жадних доказів видуманого ним мого нападу. Навпаки я тільки скритикував його за невлучне представлення діяльности У.В.О. і її визначного команданта в особі Юліяна Головінського, за передчасне видання цеї книжки і за шкідливість деяких тверджень та розконспірування деяких осіб і таємниць революційної діяльности У.В.О., які по моєму слід ще дальше держати в строгій таємниці. З п. Зиновієм Книшом я ніколи ніяких порахунків не мав і не маю. Пізнав я його особисто на скитальщині в Австрії в часі, коли я очолював як голова Українське Центральне Допомогове Обєднання на всі смуги західних аліянтів в Австріїї, а п. З. Книш був головою Українського Допомогового Комітету на Форарльберг. Ніколи не було в мене жадного упередження до його особи. Навпаки: я часто погоджувався з думками і тактикою п. З. Книша на відтинку нашої тодішньої спільної громадської роботи.

По появі згаданої вище його книжки я з великим зацікавленням почав її читати і по прочитанні оцінив її зміст зі становища свого довголітнього досвіду, як оборонець у численних українських політичних процесах. З такого становища виходив я, рішаючись написати рецензію на цю книжку. Я визнав по своїй найкращій совісті цю книжку за передчасно видану і в частині її змісту за шкідливу. Я навів безсторонньо і вірно кілька доказів із змісту цеї його книжки на правильність мого погляду. В нічому я тверджень автора не перекрутив і їх фальшиво не інтерпретував. Я добре знаю шкідливі наслідки передчасного розкриття таємниць революційного підпілля і ще раз тверджу в почутті відповідальности, що п. Зиновій Книш цею своєю книжкою нарушив тверді засади революційного підпілля і навіть своїй власній особі зробив ведмежу прислугу. Українське революційне підпілля на Рідних Землях діє дальше в далеко тяжчих обставинах, серед яких колись працював в Галичині п. Зиновій Книш. Тому в інтересі українських революціонерів, що там борються проти грізного і вирафінованого московського окупанта не вільно вже тепер так автоматично розкривати таємниць революційної боротьби з тих часів, коли командантом У. В. О. був сл. п. Юліян Головінський.

Не я розкрив таємниці нападу під Бібркою і не я формулював „півречення" про вбивство польського поліциста в книжці п. Зиновія Книша. Цього „півречення" не сміло бути в книжці п. Зиновія Книша, хочби з уваги на ті позиції, що їх тепер автор книжки в українськім громадянстві займає, і на його змагання до очолення ще більш відповідальних позицій. Тому зовсім правильно інший рецензент цеї книжки, п. М. Д-НИЙ у „ВІСНИКУ" Українських Революційних Демократів" (ч. 4. за грудень 1951), оцінюючи також негативно появу цеї книжки, пише: „Бо навіть большевики з сумнозвісною мораллю не пишаються своєю терористичною діяльністю, а з біографії Сталіна старанно скреслено все, що вязало його з подібними акціями в минулому".

При цьому дозволю собі згадати, що не тільки я і п. М. Д-НИЙ на сторінках згаданого вище „Вісника", але також п. Є. В. на сторінках „Сучасної України" (ч. 23, з 16. вересня 1951 р.), що виходить у Мюнхені, негативно скритикував цю книжку п. Зиновія Книша. Хто є двома іншими рецензентами, я не знаю. На всякий випадок ми всі три діяли зовсім окремо і незалежно від себе виробляли собі погляд на зміст цеї книжки.

Забираючись до писання рецензії, я не ставив собі завдання „займати становище до боєвої тактики і політичних цілей У. В. О. або її Проводу", чого домагається від мене п. Зиновій Книш, а хотів я тільки вказати на недопускальність метод, якими кол. боєвий референт У. В. О. старається звеличати память сл. п. Юліяна Головінського, та що вдодатку він показує діяльність цеї української революційної організації в кривому дзеркалі і робить шкоду для революційного підпілля, що діє тепер в Україні. Чи вивязався я зі свого завдання якслід, нехай оцінять це обєктивні читачі книжки і моєї рецензії.

Коли б навіть прийняти, що мої погляди помилкові, то й це не дає права авторові книжки мене ображувати та автократично грозити мені баніцією з українського життя і пересторогою, що „такі речі не забуваються", вкінці кидати на осіб з кол „Українських Вістей" в Едмонтоні злосливу кливету, немов би хтось з них ображував память таких великих українських революціонерів-героїв, як покійні Білас і Данилишин. У вільному

демократичному світі кожний громадянин має добре право видану книжку так чи інакше оцінити і має добре і повне право мати свій власний погляд на кожну прочитану книжку. Коли б я, оцінюючи негативно появу цеї книжки п. Зиновія Книша, невірно напроваджував її зміст, фальшиво насвітлював твердження автора чи в інший спосіб нарушив загально прийняті засади критики, то з цеї причини автор книжки міг би ходи рецензента викрити. З такими замітами п. Зиновій Книш не виступив, бо їх у моїй рецензії нема. Тому і його жалі до мене нічим неоправдані, кинені ним на мою адресу особисті образи є злосливо видумані й безпідставні, а автократично висловлені погрози громадсько недопускальні.

На запити п. Зиновія Книша під адресою Редакції „Українських Вістей" в Едмонтоні не відповідаю, уважаючи себе в цій справі некомпетентним.

Щиро дякую Вам, Вельмишановний Пане Редакторе, за поміщення цього мого вияснення на сторінках Вашого місячника і пишуся

з правдивою до Вас пошаною

Д-р Михайло Росляк

Едмонтон, 18. 1. 1952 р.

Високоповажаний Пане Редакторе!

Після видання „НВ" ч. 14, справи й обов'язки головного редактора я передав проф. В. І-су і виїхав із Торонта. Мою заяву в цій справі новий редактор обіцяв, але не вмістив у наступному числі „НВ". Отже щодо змісту й долі „Нашого Віку" після видання „НВ" ч. 14, — я є непричетний і за них не відповідаю.

З правдивою пошаною до Вас і Читачів „Самостійної України"

С. Панас

ПОЗИЧКА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ
Від Головного Комісаріяту Позички

ПОВІДОМЛЕННЯ Ч. 14

Подаємо до відома українського громадянства в Злучених Державах Америки, що в березні 1952 року починається переведення Позички Визволення України серед українського населення Злучених Держав Америки.

На Краєвого Уповноваженого в справах позички в Злучених Державах Америки призначено п. Степана Дембицького, до якого слід звертатися в позичкових справах на терені цієї країни на таку адресу:

Ukrainian Financial Committee,
P. O. Box 95, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

Номінальна вартість обліґацій позички визначена в американських долярах. Обліґації складаються з наступних серій та становлять такі ціни:

Серія	А	по 100	амер. долярів
„	Б	„ 50	„ „
„	В	„ 20	„ „
„	Г	„ 10	„ „
„	Д	„ 5	„ „

Допомагати в переведенні Позички Визволення України на терені ЗДА приголосилося чимало українських організацій, які в тісній співпраці з Товариствами Сприяння УНРаді, Українським Фінансовим та Краєвим Уповноваженим в справах позички, будуть її реалізувати.

Головний Комісаріят Позички, з доручення Виконного Органу Української Національної Ради, звертається до всього українського громадянства без різниці політичних поглядів і переконань з палким закликом підтримати Визволення України масовим вписом і набуттям обліґацій. Обов'язок кожного українця й українки мірою своєї матеріяльної спроможности вписати позичку і своєю підтримкою визвольної боротьби наблизити час звільнення України з-під московської окупації та відновлення Української Самостійної Соборної Держави.

Українське громадянство Злучених Держав Америки завжди виявляло зрозуміння й готовість підтримувати визвольну боротьбу українського народу за свою державність морально і матеріяльно. Закликаємо виявити й тепер підтримку Українському Державному Центрові в пору, коли перебуваємо напередодні великих подій, в яких вирішиться доля нашої Батьківщини.

Всі українські патріоти мусять виявити жертвенність, бо свободу й державну незалежність здобудемо тільки жертвою і боротьбою.

Авґсбурґ, 29 лютого 1952.

С. Довгаль,
Головний Комісар Позички

УКРАЇНЦІ НА З'ЇЗДІ АМЕРИК. СЛАВІСТІВ

В днях 27-29 грудня 1951 р. в Детройті (Вейн Унів.) відбувся 8-ий річний з'їзд Ам. Асоціяції Вчителів Слов'янських і Східньо-Европейських Мов (AATSEEL) з США і Канади.

Це був властиво з'їзд університетських викладачів переважно російської мови й історії, бо тільки вона тішиться правом громадянства в американських університетах, поминаючи 3-ох польоністів та 4-ох україністів, з яких 2-ох ще не вчить, а працює фізично.

Російську мову вчать там росіяне і жиди (старі еміґранти — всі вже натуралізовані) тому й тематика доповідей була переважно російська (13 рефератів!), 3 польські, 2 українські, 1 про російсько-словацькі взаємини й 1 з загального мовознавства. Рівень доповідей — дуже популярний і тимто цей з'їзд робив враження скоріше вчительської конференції чим наукової зустрічі.

Українців зголосилося аж 10 осіб, але з огляду на великі кошти 4-ох зрезиґнувало (П. Ковалів, К. Кисілевський, Л. Луців, Б. Кравців), Яр. Рудницький не зміг приїхати з огляду на іспити, а прибули лише: Р. Смаль-Стоцький, С. Андрусишен (Саск. Канада), В. Лев і Ів. Сидорук. В. Кей-Кисілевський очолював канадійський відділ Aatseel'ю.

Українські реферати: проф. Р. Смаль-Стоцький: „Проблема пуризму (чистка!) в совєтській лінґвістиці", проф. В. Лев: „Польсько-українські взаємні літературні впливи" і д-р Ів. Сидорук: „Ідеологія Кирило-Методіївське Братства".

Незвичайно цікавий був для американців семінар (як і завжди кожна доповідь!) проф. Смаль-

Стоцького на тему: „Впливи Марксизму-Ленінізму на лінґвістику в СССР" (теорія Мара!).

Варто згадати про завваги Ів. Сидорука з приводу реферату Б. Фриделя (Маямі Ун.): „Вдосконалена техніка навчання рос. мови", де прелегент хвалився якто його студенти „з обмеженим запасом слів" читають „Правду, Літературную ґазету, Аґаньок, Кракаділа", а щоб лекцію провадити „жіва, бістра, весєла" — треба співати пісні. В його програмі ялинки для ам. студентів м. ін. такі точки: „Разґавор с Молотовим", „Із Маскви в США — Чкалова", пісня — „Катюша". Сидорук виразив своє здивовання з такої програми і сказав, коли б додати „Єслі завтра вайна" і „Масква мая — нікєм нєпабєдімая" — то був би гарний комплет червоно-армійських пісень. Рабцевіч-Зубковскі — польоніст з Монтреалю додав, що навчаючи польської мови йому ще ніколи не прийшло в голову популяризувати героїв комуністичної Польщі... Однак п. Фаня Паркер (Бруклин каледж) вирішила, що це був взірцевий реферат і що такий програм дозволений департаментом стейту (хіба ще комуністом Гіссом?), а її підтримала предсідниця п. Ліля Перґмент.

Слідуючий, 9-ий з'їзд відбудеться в Бостоні.

З ножицями по пресі

Торонтський **„Гомін України"** (ч. 9 (145), з дня 1 березня 1952), знаний зі своїх оборон „правди", полемізуючи з тезами інж. О. Бойдуника та відмовляючи йому права інформувати еміґраційний загал про процеси і боротьбу на Рідних Землях, передруковує, м. ін., з „Бюлетеня Бюра Інформації УГВР" таку цитату з політичної („непартійної", „державницької", „загально-національної" та „визвольницької") спадщини сл. п. ген. Тараса Чупринки:

„Деякі, цілком невеликі, впливи серед інтеліґенції Галичини, менше вже на Волині, як також деякі зв'язки з окремими громадянами Східньої України мала ще ОУН, керована А. Мельником. Ця політична група змагала до розв'язки українського питання в рямцях німецької системи. Підтвердження цього є позитивне становище цієї групи до дивізії „Галичина", відставлення туди таких своїх провідних членів, як, напр., Коник, відмовлення від будьякої активної протинімецької боротьби, скрайнє неґативне ставлення до УПА, тощо. Разом з цим ОУН під проводом А. Мельника дуже песимістично оцінювала можливості боротьби в умовах большевицької окупації і тому її організовані кадри втікали перед большевиками на Захід".

Було б зайвим мериторично дискутувати з автором такого пашквілю та партійного засліплення, тим більше, що над свіжою могилою краще заховати мовчазну серіозність. Ті, що знають добре українське життя, не потребують переконування, ті ж, що вперто розсівають такі брехні, належать до катеґорії людей, яких направить хіба сама могила. Але ми звертаємо увагу на ці випадки тільки тому, що потім голосяться різні Катони „оборони правди" в роді В. П. Стахова, та ще й покликуються на свої намагання та заслуги „піднести рівень журналістичної етики".

З прикрістю приходиться лише ствердити, що в другу річницю смерти ген. Тараса Чупринки, що вмер такою самою смертю як Роман Біда, Олена Теліга, Олег Ольжич, Іван Рогач та навіть згадуваний ним Петро Коник, та сотні інших з ОУН під проводом полк. А. Мельника, його партійні товариші не можуть зацитувати з духової спадщини колишнього командата „Нахтіґаляю" нічого більше як брехню, жовч і пирскання слиною. Направду гідних собі залишив наслідників ген. Тарас Чупринка.

Та сподіємось, прийде час, коли успокоються істеричні нерви професійних революціонерів і можна буде спокійно, річево і доказово розповідати про заслуги і прогріхи їх та їхніх провідників. Культурні ж народи розбронзовували своїх Гюго і Міцкевича і не тільки на тому нічого не стратили, але багато-багато навчилися.

„Українські Вісті" (ч. 51 з дня 18 грудня 1951) приносять таку знаменну коротку нотатку:

„Колишній президент Герберт Гувер зайняв критичне становище до таких людей, які вважають націоналізм за нещастя. У промові на міжнародньому форумі молоді, влаштованому щоденником „Дейлі Міррор" у готелі Астор, Гувер заявив, що мир мусить охоплювати повну незалежність і самоврядування націй. Що націоналізм це могутня й поступова сила, розуміємо ми, що були свідками творення держави Ізраїля. Ми бачили, як була писана історія — говорив Гувер. Націоналізм країн, які насильно опинилися за залізною заслоною під Совєтами, вирятує їх від комуністичної тиранії Кремля. Співпраця незалежних націй — це єдина підстава, на якій міжнародній мир може бути постійно побудований і втриманий".

Замітка „Українських Вістей" дуже на часі, бо ми маємо багато прикладів з нашого життя, як видні наші публіцисти, ідеологи" та керівники політичного життя доказують, що не знають, що довкруг них діється. Ми ще й сьогодні читаємо теорії Мазеп, Феденків та Підгайних, які злорадно переконують нашу суспільність у чомусь протилежному.

* * *

Редактор журналу **„Нові Дні"** присвятив трішечки місця і своїй особі. Подаючи „Вимушене вияснення" в справі його „партійного хвоста", якого нібито почіпили йому лукаві люди, головний редактор доказує, що так на ділі не є. Бо з вияснениям його виходить, що ніхто тільки він сам собі такого хвоста почепив. Ось він говорить:

„Я висловив думку, що газету (мова про „Гомін України" з Торонта — прим. наша) **(треба відпартійнити, себто вона мусить перестати бути фактичним органом зак. представництва УГВР, знайти спільну мову з ОУН(р), щоб уникнути поборювання з боку цієї групи, але в ніякому разі не мусить стати органом ОУН(р)".**

Кожному, хто знає „ідейну" еволюцію цієї газетярської рептильки відомо, що завдання теперішнього редактора „Нових Днів" осягнено. Газета відпартійнилась з-під впливу групи УГВР, знайшла спільну мову з ОУН(р) і тепер... лає Петра Волиняка згідно з засадою, що мурин зробив своє, отже можна його вбити.

Думаємо, що якщо Петро Волиняк може мати сьогодні якийнебудь жаль до когонебудь, то в першій мірі до себе самого та до своєї наївности, що дався використати до сповнення такої непочесної для нього і не корисної для української справи ролі.

Редакторові „Нових Днів" направду щиро співчуваємо.

З життя ОДВУ

ДО УПРАВ ВІДДІЛІВ ОДВУ І ЗАГАЛУ ЧЛЕНСТВА!

Однопроцентовий Фонд на Визвольну Боротьбу.

Далеко ще до вибуху останньої війни відчувалася потреба заведення сталого оподаткування всіх українських патріотів на потреби визвольної боротьби. Не вистарчали вже доривочні збірки, хоч і успішні, бо визвольна боротьба розгорталася чим раз більше й поширювалася майже на всі ділянки й сектори життя нації й на це треба було значних і сталих фондів.

За примірами не треба було йти далеко. Бо в Америці майже всі національні групи вже від давна оподаткували себе на потреби країн свого походження, куди рік-річно висилано грубі міліони. Українська еміграція не могла остати позаду. Центральна Управа ОДВУ кинула клич, що кожний свідомий українець повинен оподаткувати себе на потреби визвольної боротьби бодай одним центом денно. Був це прекрасний спосіб добути поважну суму гроша та рівночасно привчити широкий загал памятати про визвольну боротьбу українського народу кожного дня, а не лише в час масових віч, чи національних свят, де всі „тіло й душу" віддавали свому народові, на жаль тільки в час короткого масового підйому.

В Злучених Державах Центральна Управа ОДВУ виробила спеціяльні металеві пушки, які масово поширено по всіх громадах, головно в час збірки 40.000 фонду на бойову акцію ОУН. В Канаді УНО видрукувало спеціяльні книжечки й марки при помочі яких збирано одноцентове оподаткування. Цей спосіб добровільного оподаткування вдержався в Канаді й до сьогодні.

Останній З'їзд Організації Державного Відродження України (ОДВУ) припоручив Центральній Управі ОДВУ перевести в життя на терені Злучених Держав одноцентове оподаткування на визвольну боротьбу. На припоручення ЦУ фінансовий секретар переписався з Канадою, звідки ми одержали більшу скількість книжечок і марок для нашого вжитку.

Оцею дорогою звертаємося в першу чергу до наших відділів, як також до відділів наших братніх організацій, щоб вони зверталися до Центральної Управи за книжечками й марками, щоб не гаючи часу, започаткувати складання одноцентового оподаткування. Докладні інформації ЦУ вишле разом із замовленими книжечками й марками. Обов'язком управ подбати, щоб кожний член став членом оподаткування. Коли наладнається оподаткування всіх членів тоді поширювати оподаткування на широкий загал.

Орган Центральної Управи ОДВУ

Не треба підчеркати потреби власного органу для нашої організації, брак якого відємно відбивається на розвої й діяльності ОДВУ. Найкращий доказ цього початки організації ОДВУ, коли несповна по 1-му році існування, організація почала видавати свій орган „Вістник ОДВУ" ще в 1931 р. Від появи органу організація почала зростати швидким темпом. Кілька літ пізніше ОДВУ видавала прекрасно редагований тижневик „Націоналіст", пізніше „Україна". Крім цього видавано журнал у англійській мові „Трайдент" (Тризуб), що в цей час був одиноким поважним джерелом правдивих інформацій про українську визвольну боротьбу й про Україну загально для молоді й англьо-саксонського світу. Видавано, відповідно до потреби, й різні публікації, в англійській чи українській мовах. Організація охопила майже всі чисельніші осередки американських українців і недовго перед вибухом війни мала майже 80 відділів. Крім цього братня жіноча організація Український Золотий Хрест начисляла майже 60 відділів, а Молодь ОДВУ майже 30. Та остання світова війна перешкодила дальшому ростові організації, бо молодь пішла до армії, а старші почали працювати довгі години в воєнній індустрії й не було можливості вкладати стільки часу й праці в громадську роботу, як перед війною, чи тепер. Перестали виходити й органи ОДВУ. По війні ОДВУ почала знову проявляти діяльність. Та ріст організації не був швидким. Одною з причин цього явища це є брак власного органу. Тому то й останній з'їзд позитивно поставився до поробленння потрібних заходів для підготовки грунту під появу органу. На першому, майже повному, засіданні Центральної Управи в Рачестер, всі члени погодилися з конечністю видавання органу, який повинен появитися, коли лише умовини на це будуть відповідні.

Безперечно Центральна Управа ОДВУ не могла почати друкування органу негайно по з'їзді, бо не було на це потрібних фондів. Бо щоб орган мав забезпечену майбутність то треба Ц. У. поважнішої суми гроша, щоб бодай у першому році видавання органу не треба було журитися фінансовими видатками, зв'язаними із появою органу.

Ще осінню м. р. Центральна Управа порозсилала до всіх відділів спеціяльні збіркові лісти на пресово-організаційний фонд. До цього часу лише незначна частина відділів почувалася до обов'язку виконати це припоручення, як найкраще по своїм силам. Вислід збірки не забезпечив Центральну Управу потрібними фондами на видавання органу. Тому, хоч-не-хоч, треба було відложити появу органу. Центральна Управа ОДВУ на свойому останньому засіданні в лютні ц. р. рішила звернутися до всіх передових членів, щоб вони зобовязалися платити місячно на потреби органу $ 5.00, чи більше, бодай через шість місяців. Коли найдеться потрібна кількість наших членів, що їм лежить на серці поява нашого органу й які готові помогти ЦУ, то орган появиться.

До тепер журнал „Самостійна Україна" вже більше року поміщує дописі із відділів ОДВУ і братніх організацій під рубрикою „Життя в ОДВУ". На жаль більшість відділів, хоч і влаштовують різні підприємства й переводять збірки на різні цілі, не почуваються до обов'язку надсилати свої дописі до журнала. А це певно дуже погано свідчить про нас, головно в очах сторонніх людей, які думають, що наша організація так мало активна, як на це вказує сторінка „Життя в

ОДВУ". В кожній громаді, в кожному відділі, найдеться певно бодай одна людина, що може приготовити гарну й коротку бодай допись про життя відділу, чи громади, в якій відділ є активним. Управи відділів повинні допильнувати, щоб заповнити й цю прогалину.

Непотрібно пригадувати, що кожний відділ ОДВУ та братніх організацій повинен закупити бодай один уділ видавничої спілки „Самостійна Україна", що виносить всього $ 10.00. А ще важнішим є, щоб усі наші члени стали передплатниками журнала „Самостійна Україна", бо це фундамент цього одного з кращих політично-літературних українських журналів. Поодинокі члени повинні також ставати уділовцями видавничої спілки й коли можливо купувати й більше, чим один уділ-шер. Використовувати й кожну нагоду, щоб зібрати пару долярів на пресовий фонд „Самостійної України". Цим наша організація бодай частинно віддячиться „Самостійній Україні" за сторінку „Життя в ОДВУ".

Нові відділи ОДВУ й відновлення неактивних відділів

В останніх кількох місяцях, завдяки організаторові й секретарові Ц. У., організувалися нові відділи ОДВУ в Ню Бронсвик, Н. Дж., в Трентон, Н. Дж., Аллентавн, Па., Ютіка, Н. Й., як також відновили свою діяльність відділи ОДВУ в Амстердам, Н. Й. і Сиракюзи, Н. Й. Кромі цього пороблено вже заходи відновлення відділів у Честер, Па., Балтімор, Мд., Асторія, Л. Ай. і Бронкс, Н. Й.

Центральна Управа ОДВУ витає й приймає до своїх рядів оці нові відділи, як також радіє, що й старі відділи ОДВУ, що колись проявляли таку корисну діяльність, знову стають активними. Так бажалося б нам усім бачити всіх наших старих працівників при праці по своїх громадах. Тому Центральна Управа ОДВУ кличе всі відділи, що ще до тепер не відновили своєї діяльності, щоб це зробили зараз, бо не вільно нам марнувати ні хвилини часу, якраз тепер, коли українська визвольна справа, силою сприятливих обставин, стала актуальною, як ніколи перед тим. Тому до праці!...

Центральна Управа ОДВУ

Ню Бронсвик, Н. Дж.
Новий відділ ОДВУ

Старанням головного організатора ЦУ п. А. Шекерика, який відвідав нашу громаду, заложено відділ ОДВУ ім. О. Ольжича. До відділу вписалося кількадесять членів, старих працівників на народній ниві на рідних землях. До управи вибрано: Семена Сеника головою, Мирона Стебельського місто-головою й організаційним референтом, Осипа Наорлевича секретарем, Івана Попіля скарбником і кольпортером, Олю Попіль господарем і бібліотекарем. До контрольної комісії вибрані: Мирон Татала голова й Михайло Попіль та Марія Наорлевич члени.

Трентон, Н. Дж.
Новий відділ ОДВУ ім. О. Сеника-Грибівського

Від довшого часу роблено старання, щоб у Трентоні оснувати відділ ОДВУ. Вкінці старання секретаря й організатора ЦУ сповнилися й до спільної громадської праці зголосився новий відділ. Відбулися загальні основуючі збори, на яких присутні рішили заложити відділ ОДВУ й вибрано управу відділу в такому складі: Др. Зенон Городиський голова, інж. Роман Балтарович містоголова й фін.-секретар і скарбник, Дмитро Січ рекордовий секретар, Контрольна комісія: Марія Петришин і Іван Ґаврилюк.

Амстердам, Н. Й.
Відновлено відділ ОДВУ ч. 3 ім. Олени Теліги

Дня 9-го лютня ц. р. загостив до нашої громади головний організатор ЦУ п. А. Шекерик. На цей день скликано ширшу нараду старих членів ОДВУ та передових одиниць із нової еміграції. По доповіді й по дискусії рішено відновити відділ ОДВУ ч. 3, який організувався більше як двадцять років тому назад за ініціятивою полк. Е. Коновальця. Через довший протяг часу відділ у нашій громаді проявляв дуже корисну громадську працю й ніколи не відставав у збірках на визвольну боротьбу й на інші цілі. В час війни відділ занидів.

До управи відділу вибрані: інж. Тимотей Лаба голова, Теодор Сюрко містоголова, Михайло Бабяк секретар, Ярослав Римар касієр і В. Микитюк орг. і культ.-освітній референт. Контрольна комісія: др. П. Хребтовський голова, Юрій Веселий та Стефанія Боднар члени.

Ню Йорк, Н. Й.
Коляда на ЦУ ОДВУ

На лісту Михайла Сухоцького, члена управи 10-го відділу ОДВУ, зложили свою коляду наступні: Г. Яремчук $2, Н. Н. $1.50, по $1: М. Сухоцький, А. Лаврів, І. Семків, І. Філь, О. Маланчук, П. Кіра, В. Луцьків, О. Серна, Гірняк, Климко, Р. Карпинський, В. Череватюк, М. Сивик, О. Прурат, Л. Нечипорук, І. Олійник, М. Думенко, П. Заврук, В. Крейдин, П. Куделя, Фурманець, М. Лехновський, І. Тащук, П. Войновський, Гарасим, І. Яремчук, по $0.50: Олійник, Д. Кулиняк, Л. Нечипорук, Д. Опанасюк, В. Бориско. Разом $32.

Аллентавн, Па.

На лісту В. Ґелетканича зложили коляду: І. Нудий $3, В. Ґелетканич $2, А. Ґелетканич $2, по $1: Г. Ґолиць, М. Ґолиць, Я. Зінченко й П. Зидик. Разом $11.

Ню Бронсвик, Н. Дж.
Коляда відділу ОДВУ ч. 7 ім. О. Ольжича

На лісту І. Попіля наступні зложили коляду: по $5: І. Попіль і Д. Кухарський, по $2: С. Сеник, М. Попіль, М. Стебельський, М. Герман і Б. Котис, по $1: М. Татало, О. Наорлевич і В. Тарнопільський. Разом $23.

Амстердам, Н. Й.
Коляда відділу ОДВУ ч. 3 ім. Олени Теліги

На лісту Я. Римара зложили коляду: Я. Римар $5.20, Т. Лаба $3, по $2: В. Ярелишин, М. Мелешко, В. Лаба, В. Труфин, С. Комаринський, Ю. Грицай, В. Михайлюк, по $1: Т. Кокорудз, В. Микитюк, Грицай, Я. Погатюк, В. Юркевич, В. Боднар, Б. Саврос, С. Андрухівський, Ст. Демянчук, М. Філь, І. Пасічник, М. Бабяк, Н. Якимишин, Л. Семків, Б. Скоплюк, М. Климків, В. Зелез, Р. Лозурко,

Ю. Веселий, В. Попура, Я. Олійник, др. Хриптовський, Комаринський 80 цнт. Разом $46.

Ютіка, Н. Й.

На лісту Юрія Кушніра зложили коляду: П. Ликтей $3, по $1: З. Боднарчук, Ю. Кушнір, В. Гук, Б. Кірш, Т. Й. Ґлодзінський, М. Боднарчук, А. Коваленко, Топольницький, Гошовський, Д. Клинак, О. Томич, по $0.50: З. Савицький, М. Блюфед, В. Івасів, о. Й. Лукашевич. Розам $16.

Асторія, Л. Ай.
Коляда 1-го відділу ОДВУ

На лісту В. Череватюка зложили коляду: по $5: Е. М. Левицький, О. Чипіль, Д. Сетляр, В. Череватюк, по $2: П. Марко. Разом $22.

Піттсбург, Па.

На коляду ЦУ ОДВУ М. Лаба переслав $1.

Шікаґо, Ілл.
Коляда відділу ОДВУ ч. 52 в Шікаґо-Честерфілд

Колядувати ходили члени відділу та хористи української православної церкви під проводом свого диригента о. диякона М. Бриня. Всім їм ЦУ складає щире спасибі. Заколядовано $269.75.

Коляду зложили: по $10: Елеонора Харищак, В. Мельник, по $5: М. Пудик, Харищак, укр. прав. церква св. Апп. Петра й Павла, П. Витичак, М. Запухляк, о. І. Шнурер, І. Деркач, В. Лацик, А. Деркач, В. Науменко, І. Жовнір, О. Скірка, др. Т. Лапичак, М. Семків, Марія Підгурнік, В. Надей, Йосиф Н., М. Цвян, Й. Бучинський, М. Логай, Ст. Зелінка, Й. Несевич, Р. Ленчицький, І. Грод, по $3: Т. Зелінка, В. Зелінка, М. Марків, В. Шкробач, Г. Андрушко, С. Сущик, В. Мудрий, І. Кінтер, В. Шемердяк, М. Середа, Й. Хоровський, В. Гусейко, А. Пудик, Д. Прійдун, С. Слинко, О. Деркач, М. Черняк, по $ 2.50: І. Шкробач, по $ 2: К. Масов, П. Павленко, А. Семанчик, П. Деркач, М. Єдліцький, С. Паньків, о. Е. Писар, пі, Щербак, Й. Скоципец, А. Грод, О. Козяр, А. Квітковський, Ю. Ватаманюк, С. Марченко, П. Крисюк, Н. Сущик, С. Дзюрдзевич, М. Бурдяк, К. Андрусечко, П. Глушик, Т. Боднар, Й. Ковалесик, Дормай, С. Міхалко, Ю. Степовий, І. Хоровський, К. Котів, Й. Щурко, К. Рощибюк, по $ 1.50: Й. Гусейко, по $ 1: О. Дяченко, С. Оріх, П. Бабяк, М. Сольський, о. диякон М. Бринь, Гнатушко, А. Денисенко, М. Хероїм, С. Захман, О. Тинчук, М. Скірка, М. Слутений, І. Небор, Дж. Ренни, по $ 0.75: А. Черінь.

Дітройт, Міш.
Відділ ОДВУ ч. 24 на пресово-організаційний фонд ЦУ

Датки зложили: по $ 5: Н. Семеґен, І. Семеґен, П. Котовський, К. Степко, І. Семеґен, по $ 3: Г. Терентяк, по $ 2: А. Думка, С. Левкут, І. Онуфрик, І. Кальниченко, Р. Юшкевич, М. Дякун, В. Маріяш, П. Загула, Т. Трентяк, М. Слюсарик, по $ 1: С. Рицар, Ю. Палій, Л. Панасенко, П. Франко, В. Яворовський, П. Семеґен, В. Гевко, Л. Чучман, П. Гричук, В. Вовканич, С. Заяць, П. Місьонґ, Б. Ґахоцький, М. Бломб. Разом $ 62.

Відділ ОДВУ ч. 24 ім. Біласа й Данилишина на коляду ЦУ

Коляду зложили: по $ 5: Н. Семеґен, Градовський, І. Семеґен, С. Левкут, В. Семеґен, по $ 3: М. Чуй, Е. Федак, Е. Дяків, по $ 2: М. Дякун, Л. Чучман, В. Галас, О. Масляк, М. Левенза, Е. Федяк, Д. Дубрівний, П. Залуга, М. Гевко, А. Колодко, П. Козловський, Н. Дембіцький, А. Соломка, К. Степко, А. Наконечна, К. Ониськів, А. Дутка, по $ 1.50: В. Росілубко, по $ 1: А. Старко, П. Семеґен, С. Малиновський, О. Лободоцький, П. Гриник, Р. Юшкевич, В. Фридрак, А. Червак, А. Давсон. Разом $ 78.50.

Збірщиками були: Н. Семеґен, І. Онуфрик і В. Семеґен.

ПОВСТАЛА ОКРУЖНА УПРАВА НА ДІТРОЙТ-ГЕМТРЕМК

Дня 25-го лютня ц. р. відбулися наради представників відділів ОДВУ і УЗХ із Дітройт і Гемтремк, Міш., щоб створити Окружну Управу ОДВУ. Це уможливило б співпрацю всіх братніх організацій на цьому терені й вязало б більше всіх членів, що розкинені по цілому місті й передмістях. Окружна Управа ОДВУ буде свого роду поштовхом до праці в клітинах ОДВУ і УЗХ, що не все співпрацюють і не все проявляють стільки активності, як повинні. Також усі наші виступи на зовні й співпраця з іншими національними організаціями буде планова й одностайна.

До екзекутиви Окружної Управи вибрані: Евген Зубальський головою, Катерина Ігнатюк місто-головою, інж. Степан Білий рек-секретарем, Микола Семеґен пом. рек. секр., Степан Левкут організатором, інж. Василь Маріяш пом. орг., Анна Левкут реф. жіноцтва. Склад ОУ мається доповнити реф. культ.-освітнім, реф. імпрезовим, реф. молоді й реф. преси й пропаганди.

Ню Йорк, Н. Й.
Із діяльності І-го від. УЗХ.

Дня 4-го листопада м. р. Український Золотий Хрест узяв участь у святі Наталі Кобринської спільно з Окружною Радою відділів Союзу Українок Америки. Це перший раз у Ню Йорку, що УЗХ і СУА спільно приготовляли публичний виступ і з приємністю треба згадати, що співпраця була повною й вдовільною для обох організацій.

Дня 15-го грудня м. р. в домівці ОДВУ влаштовано Андріївський Вечер спільно із Молоддю ОДВУ, а радше Драматично-Хореографічним Гуртком „Джерело". Гостей, яких була повнісінька заля, привітала голова відділу УЗХ Дарія Бойдуник. Олексій Шевченко виголосив доповідь про Андріївські звичаї в Україні, а молодий письменник Микола Понеділок зачитав два гумористичні оповідання. По цьому всі брали участь у Андріївських забавах.

Дня 10-го лютня ц. р. вшановано память Ольги Басараб, як символ жінки героїні, величавою академією. Цього року все організоване жіноцтво міста Ню Йорку спільно відсвяткувало це свято, що очевидно є додатнім явищем. Академію отворила голова Головної Управи УЗХ Анна Гладун. Др. Галина Лащенко, культ.-освіт. реф. ГУ УЗХ, виголосила деклямацію, а голова І-го від. УЗХ Дарія Бойдуник була мистецьким керівником інсценізації „Фраґмент із тюрми". Інші точки програми були приготовані другими жіночими організаціями.

В Ню Йорку приготовляється Міжнародня Жіноча Вистава на дні 3-9 листопада 1952 р. До участі запрошено й українське жіноцтво. У пятницю 22-го лютня відбулося зібрання представниць українського жіноцтва Ню Йорку й вибрано Комітет до підготовки української вистави. До управи ввійшла представниця УЗХ Павлина Різник, як касієрка, а до комітету Льона Крупка.

Відділ УЗХ ч. 1 приготовляється до вшанування 10-ої річниці смерті Олени Теліги.

РЕЗОЛЮЦІЯ

в справі протиукраїнської акції „Нового Русского Слова", принята звичайними річними загальними зборами 32-го відділу ОДВУ дня 17-го лютого 1952-го року:

Як додаток до „Нового Русского Слова" дня 3-го лютого 1952-го року з'явилося перше число **протиукраїнської** пропагандивної сторінки під назвою „СХІДНЯК".

У відозві „до всіх українців" в цьому московському органі читаємо: **„Українські націонал-сепаратисти сіють національну ворожнечу поміж братніх народів СССР... Запевняємо, що ніякого національного поневолення з боку російського народу ні ми українці ні інші народи СССР не зазнали... Наш нарід ніколи не вважав і не вважає росіян за ворогів".**

Як і треба сподіватися ця протиукраїнська пропагандивна сторінка, писана українською мовою — кінчається похвалою сталінській системі гноблення поневолених Москвою свободолюбивих Націй, кінчається похвалою **московській тюрмі народів:** „Національна терпимість, дійсна співдружність народів, хоч і на тлі **загального безправ'я** — то єдине позитивне явище в совєтській дійсності, що його завжди вітали всі народні маси Совєтського Союзу..."

Завданням цього протиукраїнського органу московської реакції є мобілізувати професіонал-квіслінґів типу Штеп-Музиченків для рятування їхніми руками московської імперії, яка є напередодні неминучого й ганебного зникнення з лиця землі.

Завданням цього протиукраїнського органу Москви є **підсилити** раніш москалями розпочату інтриґу — штучного ділення українства на „східняків" і „галичан".

Завданням цього протиукраїнського органу є **залякувати** українців маревом ще однієї війни — війни Москви проти України за посідання Чорним Морем, Кримом, Донбасом..., залякуванням, що Москва лишиться аґресором аж до повного її приборкання: роззброєння й покарання підпалювачів війни міжнародним Судом.

У відповідь Москві — **посилимо акцію демаскування Москви — ворога миролюбивого і свободолюбивого людства!**

Відповідаємо не дискусіями чи спростованнями, а **активною** пропагандою серед **американського суспільства** й серед **суспільств волелюбних і праволюбних націй світу. Посилимо акцію розкривання жахливої сути московської тюрми народів — сути московської аґресивної політики, яка ставить перед собою за мету — поневолити ціле людство. При кожній нагоді доводимо громадянам вільних країн світу, що доти існуватимуть могили Винниць, Катинів й безлічи концентраційних таборів, доти гинути будуть вояки армії ОН — в боях й від пострілів у потилиці — доти працюючі світу платитимуть непосильні податки — доки проти Москви не застосується методів, які були застосовані проти німецького націзму, чи японського мілітаризму.**

За націзм — відповідав цілком слушно німецький нарід. За „Перл-Гарбор" відповів японський нарід. За злочини большевизму й Кремля має відповісти нарід московський.

Хай за кожне слово, видруковане в „Східняку" — від нас почує світ мільйони аргументів, правдивих і щирих — про те, що ворогом кожної свободолюбивої людини й ворогом цілого свободолюбивого людства є Москва, московський уряд і московський нарід, який протягом століть довів, що він є аґресором й тираном.

17 лютого 1952 р.

Президія
Річних Загальних Зборів 32-го Відділу ОДВУ
в Ст. Пол — Міннаполіс

ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

Центральна Управа

1) Центральна Управа подає до відома, що дня 9-го лютого ц. р. відновлено діяльність 3-го Відділу ОДВУ, ім. О. Теліги в Амстердамі, Н. Й., дня 10-го лютого ц. р. заложено новий відділ ОДВУ ім. Е. Коновальця в Ютиці, Н. Й. та дня 13-го лютого ц. р. відновлено діяльність 9-го Відділу ОДВУ ім. Е. Коновальця в Сиракюз, Н. Й. Вітаємо щиро ці відділи ОДВУ в наших рядах та бажаємо їм успіху в праці для добра України.

2) Центральна Управа пригадує Управам всіх відділів, якрівнож всім особам, які одержали збіркові листи на Пресовий та Організаційний Фонд ОДВУ та листи на Різдвяну Коляду — закінчити збірки й до кінця лютого ц. р. повернути збіркові листи та вислати зібрані гроші Центральній Управі ОДВУ.

3) Звертаємо увагу всіх Управ Відділів ОДВУ, що всі листи повинні бути своєчасно звернені Центральній Управі. У випадку згублення якоїнебудь збіркової листи Управи Відділів повинні списати протокол згуби, вияснюючи хто і серед яких обставин згубив листу та перевірити, чи на згублену листу були зібрані гроші. Відпис протоколу просимо переслати Центральній Управі.

4) Пригадуємо всім Управам Відділів, що до кінця лютого ц. р. треба заплатити членську вкладку за 1951 рік до УКК від Відділів ОДВУ та братніх організацій, якрівнож виповнити відповідну заяву.

5) З огляду на це, що не всі відділи ОДВУ висилають обовязуючих 10% з чистого доходу з кожного підприємства до каси Центральної Управи, звертаємо увагу членів Контрольної Комісії Відділів доглянути цієї справи.

Петро Ґенґало, вр
секретар ЦУправи ОДВУ

ГОЛОВНА УПРАВА УКРАЇНСЬКОГО ЗОЛОТОГО ХРЕСТА

Нові Відділи УЗХ:

Головна Управа УЗХ ділиться радісною вісткою із членством нашої організації, що в Філядельфії, Па. відновлено відділ УЗХ ч. 19, колись дуже активний відділ. На ініціятивних сходинах у суботу 24-го листопада ц. р. в яких взяло участь поверх 25 жінок та на яких була присутною й представниця Головної Управи УЗХ із Ню Йорку, вибрано повну управу відділу, яка дає запоруку, що цей відділ у скорому часі виб'ється на одно з чолових місць у нашій організації. Варто підчеркнути, що цей новий відділ негайно приступив до допомогової акції УЗХ. Оцьою дорогою Головна Управа вітає Філядельфійське жіноцтво в наших рядах і бажає йому найкращих успіхів у їхній корисній праці.

Посилити працю:

Закликаємо все наше членство посилити свою працю. Скріпити треба відділи через часті сходини, на яких обговорювано б біжучі справи й присвячувано б бодай частину часу й на культурно-освідомляючу працю серед загалу членкинь, бо організація УЗХ повинна стреміти до цього, щоб її членкині вирізнялися від загалу жіноцтва своєю свідомістю, знанням, характером, працьовитістю й рухливістю й щоб вони в дійсності стали гідними апостолами харитативних ідей УЗХ. Мусимо нашою працею й відданістю справі стати примірoм для інших, бо тільки таким шляхом зможемо збільшити наші ряди ідейним жіноцтвом, зможемо приспішити відновлення ще й досі неактивних відділів УЗХ та причинитися до закладання нових відділів УЗХ у тих громадах, де їх до тепер ще нема та зможемо здобути симпатії й довіря загалу американських українців, а тимсамим наші допомогові акції в теперішньому й в майбутньому будуть успішними й значними.

Поможім братам:

Головна Управа УЗХ пригадує, що в Західній Европі залишилися тисячі наших братів і сестер, яким доля не пощастила виїхати до Америки, Канади й інших країн, де вони могли б зажити нормальнм життям. А залишилися немічні старці, інваліди воєнні, інваліди праці, невилічимо хворі, нещасні хворі сироти, що ними заопікуватися мусимо й ми й мусимо подати їм помічну руку. Український Золотий Хрест, що завсігди був між першими, що спішив із допомогою нашим нещасним сестрам і братам, мусить і тепер не відставати позаду.

Тому Головна Управа взиває всі свої Відділи почати негайно акцію збирання одежі, поживи й грошевих датків для тих нещасних. Як висилати пакунки й на які адреси, подасть ГУ УЗХ пізніше осібним листом.

Книжка про Олену Телігу

Головна Управа Українського Золотого Хреста планує видрукувати книжечкою прекрасні спомини др. Галини Лащенко про Олену Телігу. Олена Теліга — це найвизначніша жінка нашої бурхливої доби. Талановита поетка, здібна організаторка й промовець, вона повністю віддалася культурно-освітній роботі. Починаючи з часів творення Карпатської України й до свого трагічного кінця в стінах київського Ґестапо в 1942 р., вона весь час знаходилася у вирі визвольної боротьби.

Скромною книжечкою про Олену Телігу наша організація хоче причинитися до кращого запізнання широкого українського громадянства, а українського жіноцтва зосібна, із ідейною працею й життям передової націоналістки наших днів. Друк книжки буде коштувати кілька соток долярів, але Головна Управа вірить, що всі відділи УЗХ та всі члениці допоможуть зреалізувати благородний почин ГУ і в тій цілі поспішать із відповідними датками.

Цього року в лютні припадає якраз десята річниця смерти Олени Теліги й тому відділи УЗХ повинні вшанувати її память принайменше святочними сходинами в цьому місяці. В час святочних сходин перевести збірку на видання книжки про Олену Телігу й додавши відповідну суму із відділової каси переслати якнайскоріше до Головної Управи УЗХ.

Конвенція Українського Конґресового Комітету

При кінці травня цього року мається відбути конвенція УКК. Здається, що не треба підчеркати, яку важливу ролю відограє УКК, як речник цілої організованої американської України, обороняючи українське ім'я та українську визвольну справу перед наклепами й ворожими затіями наших історичних ворогів та правдиво інформуючи анґльо-саксонський світ про жахливе положення українського народу й про його світлу й геройчну визвольну боротьбу. Та мимо всього праця УКК до сьогодні не поставлена так, як повинна бути й дає багато до побажання. Та вина тут і по стороні тих організацій, що мало цікавилися конвенціями УКК, не висилали там своїх делегатів і тому наш голос там був за слабий.

Тому цього року Головна Управа УЗХ якнайрішучіше буде вимагати, щоб усі відділи УЗХ обов'язково вислали своїх делегаток на цьогорічну конвенцію УКК до Ню Йорку. Тому треба заплатити вкладку до УКК, призбирувати гроші на видатки зв'язані з участю в конвенції УКК та вибрати максимальну кількість делегаток. Додаткові інформації будемо висилати своєчасно. Зобов'язуємо відділові управи допильнувати цеї справи й про пороблені заходи нас на час інформувати.

Різні справи

Правдоподібно всі відділи УЗХ відбули вже свої річні збори, але на жаль до тепер Головна Управа не одержала звітів із вудбутих річних зборів та адрес нових урядниць. Прохаємо зробити це не відкладаючи.

Рівночасно із річним звітом прохаємо відділи надіслати річну вкладку до Головної Управи УЗХ в сумі $ 10.00. Головна Управа потребує грошей на дрібні канцелярійні видатки, на вкладку до СФУЖО, до УКК і тд., а грошей на це нема, коли відділи не надсилають вкладок. Всі гроші, що відділи пересилають на харитативні цілі вцілості висилаються по призначенні й тому річна вкладка відділів це одинокий гріш, що Головна Управа

може зужити на свої потреби. Просимо це памятати й не забувати, що брак грошей стримує непотрібно працю Вашої Централі.

Перед Різдвяними Святами Головна Управа порозсилала колядні листи до всіх відділів УЗХ, щоб вони в час Різдва не забували за українських інвалідів, калік і хворих, що залишилися на чужині в Европі. Просимо переслати зібрану коляду й колядні листи до Головної Управи, щоб якнайскоріше можна було вислати нашу скромну поміч потребуючим. Памятаймо, що „два рази дає той, що зараз дає!"

З організаційним привітом!
Головна Управа УЗХ.

ВІД УПРАВИ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ „САМОСТІЙНА УКРАЇНА"

В дні 24 лютого 1952 р. відбулися річні Загальні Збори членів-уділовців Видавничої Спілки „Самостійна Україна". Про Збори були своєчасно, згідно з вимогами статута, повідомлені письменно усі члени пайовики Спілки. Збори заслухали звіту уступаючої Управи та покликали до праці нову Управу Спілки. В діловому 1950 р. Видавнича Спілка „Самостійна Україна" видала 11 (одинадцять) випусків журналу „Самостійна Україна" та три книжечки Бібліотеки „Самостійної України" (Іван Хмельницький: „В країні рабства і смерти", Д-р Микола Андрусяк: „Назва Україна", Зиновій Книш: „Під знаком тривожного майбутнього"). Видавнича Спілка нараховує 73 членів уділовців в ЗДА та 31 членів уділовців в Канаді. В звітовому році касові приходи спілки виносили $ 3896,96, а касові розходи $ 4411,16. Недобір у висоті $ 514.20 покрив п. Степан Коцюба, дотеперішній містоголова Спілки, своєю позичкою.

Загальні Збори Спілки вибрали нову Управу у складі: проф. О. Грановський — голова, інж. С. Куропась та С. Коцюба — заступники голови, проф. Т. Носієвич — секретар, М. Ткачук — скарбник, В. Шемердяк — адміністратор, І. Павліш, М. Баран та Т. Лапичак — члени Управи. Контрольна Комісія: інж. Ю. Артюшенко, д-р Ю. Вассиян, мец. А. Гаєцкий, та рішили продовжувати видавання журналу „Самостійна Україна".

Докладний фінансовий та секретарський звіт з діяльности Видавничої Спілки „Самостійна Україна" буде розісланий на днях усім членам-пайовикам Спілки на їх приватні адреси.

Управа Видавничої Спілки „Самостійна Україна"

БІБЛІОГРАФІЯ

Д-р Ярослав Падох: НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО КАРНОГО ПРАВА. — Наукове Товариство ім. Шевченка, Бібліотека українознавства, Ч. 1. — Мюнхен 1951. Видавництво „Молоде Життя". Стор. 128.

Рекс Біч: ЗАЛІЗНИЙ ШЛЯХ. Частина II. — Клюб Приятелів Української Книжки, книжка 9. Вінніпеґ 1952. Стор. 132.

ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА, Зошит 7. — VI. Історія: 8. Українські землі під Австрією й Угорщиною в рр. 1772—1918; Відновлення Української Держави 1917-1918 рр.; 10. Україна між двома Світовими Війнами. — Стор. 481-560.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА, Зошит 8. — VI. Історія: 11. Україна підчас Другої Світової Війни; 12. Україна після Другої Світової Війни. VII. Церква: 1. Історія Церкви: 2. Устрій православної і греко-католицької церкви. VIII. Право: 1. Історія дослідження українського права; 2. Історія джерел українського права; 3. Державне право. — Стор. 561-640.

ЛОГОС. Богословський Квартальник. Т. — II., кн. 3, Липень-Вересень 1951. Редагує Колегія Професорів Духовної Семинарії оо. Редемптористів у Ватерфорд, Онт., Канада.

КИЇВ. Журнал літератури і мистецтва. — Ч. 6. Листопад-грудень 1951. Рік II. Видає Літературно-Мистецьке Товариство в Філядельфії.

НОВІ ДНІ. Універсальний ілюстрований місячник. Рік III. Ч. 25. Лютий 1952.

АВАНҐАРД. Журнал Української Молоді на Еміґрації. — Рік VI. Ч. 1 (23), Січень 1951. Видають Центральний Комітет і Крайовий Комітет СУМ-у у Вел. Британії.

ГОЛОС МОЛОДІ. Квартальник. Рік VI. Ч. 1, зима 1952. Видають Молоді Українські Націоналісти Канади.

СВІТЛО. Католицький журнал для українського народу. Рік XV. Ч. 1, 1 січня 1952; Ч. 2, 15 січня 1952; Ч. 3, 1 лютого 1952; Ч. 4, 15 лютого 1952. Видають оо. Василіяни в Торонто.

ГОЛОС СПАСИТЕЛЯ. Релігійний Місячник. — Рік 24, Ч. 1, Січень 1952, і Ч. 2. Лютий 1952. Видають Отці ЧНІ в Йорктоні, Канада.

МІЙ ПРИЯТЕЛЬ. Журнал для дітей. — Рік IV. Ч. 2., Лютий 1952. Вінніпеґ, Канада.

ЖІНОЧИЙ СВІТ. Рік III. Ч. 2 (26), Лютий 1952. Видає Організація Українок Канади ім. О. Басарабової. Вінніпеґ, Канада.

ЖИТТЯ. Український релігійно-суспільний місячник. Рік IV. Ч. 12 (46). Буенос Айрес, Аргентина.

ЛИС МИКИТА. Журнал сатири і критики. — Рік II. Ч. 2, 3 і 4. Дітройт—Ню Йорк-Торонто, 1952.

КАТОЛИЦЬКА АКЦІЯ. Місячний Орган Українців Католиків Апостольського Ексархату Західньої Канади. Ч. 1 (20), рік III. Едмонтон, Канада.

THE UKRAINIAN QUARTERLY. Vol. VII. Number 4, Autumm 1951. Published by Ukrainian Congress Committee of America.

THE EASTERN QUARTERLY. Vol. V, № 1-2. JANUARY-APRIL 1952. Published by the Morven Press Ltd. London.

THE CAUCASUS. Monthly Organ of Independent National Thought № 2-3. September-October 1951. and № 4-5, November-December 1951. Munich.

The Ukrainian BULLETIN. Published Semi-Monthly by the Ukrainian Congres Committee of America. Vol. V, № 1 (89), 2 (90) and 3 (91), 1952.

ABN CORRESPONDENCE. Monthly Bulletin of the Antibolshevic Bloc of Nation. — Vol. III. № 1-2, Jan.-Febr. 1952.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

1. З причини перенесення друку нашого журналу до Ню Йорку вийшла задержка у виході січневого числа. Усіх, що зверталися з запитами до адміністрації, чому вони не одержали в січні „Самостійної України", отсим повідомляємо, що журнал вийшов в другій половні лютого, а тому і був він розісланий з одномісячним запізненням.

2. В місяці березні переводиться кампанію за приєднуванням нових передплатників „Самостійної України". Кожний, хто приєднає більше як 5 річних передплатників одержить як премію книжку І. Хмельницького „В країні рабства і смерти" або книжку З. Книша „Під знаком тривожного майбутнього" (до вибору). Кожний, хто приєднає більше як 10 річних передплатників одержить як премію книжку З. Книша „Дух, що тіло рве до бою...". Кожний, хто приєднає більше як 20 передплатників, одержить як премію книжку В. Мартинця „Від УВО до ОУН".

3. Мимо піднесення коштів друку нашого журналу висота передплати за нього як рівнож ціна поодинокого примірника лишаються ті самі. Річна передплата виносить $ 3, поодиноке число 30 центів.

4. Адміністрація пошукує кольпортерів журналу „Самостійна Україна" та видань Бібліотеки „Самостійної України" на поодинокі осередки. Книгарням і кольпортерам, що замовлять більше як 10 чисел журналу дається 25 відсотків опусту. Кольпортери крім того одержують книжкові премії.

5. З огляду на важке фінансове положення журналу в будучому журнал висилатиметься тільки тим передплатникам, що вплатили належитість за журнал наперед.

На Пресовий Фонд „САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ" зложили:

ЗДА:

Семен Лібович, Стіль .... $ 2,00
Микола Бігун, з переведеної збірки в Клівленді (на яку зложили: О. Бойчук, М. Кавка, Н. Угема, А. Тесарович, М. Кукіз, по $ 2,00; М. Бігун, Пшвикович, Галеревич, Я. Кришталович, М. Шиян, Т. Ставничий, М. Ковалисько, Д. Кульчак, Я. Пацулла, Н. Декан, М. Ґалан, В. Какоць, О. Пацула, В. Женчак, П. Данилевич, М. Колодій, І. Попович по $ 1,00 та М. Кавка $ 0,40) — разом на суму $ 27,40.
Степан Коцюба, Сен Пол .... $ 25,00
Інж. Степан Куропась, Чікаґо .... $ 10,00
Микола Ткачук, Чікаґо .... $ 10,00
Д-р Тома Лапичак, Чікаґо .... $ 5,00
Д-р Петро Стерчо, Чікаґо .... $ 5,00
Микола Марків, Чікаґо .... $ 5,00
Василь Мудрий, Чікаґо .... $ 5,00
Інж. Юрій Артюшенко, Чікаґо .... $ 5,00
Теодозій Носієвич, Чікаґо .... $ 5,00
Д-р Ю. В., Чікаґо .... $ 2,00

КАНАДА:

о. Ю. Цукорник, Торонто .... $ 2,00
М. Клиш, Гемілтон .... $ 2,00

АНГЛІЯ:

Володимир Чипанюк з нагоди Святої Вечері в Флетонс Гостель зібрав суму 3: 6 п. (на яку зложили: І. Сипливчак 10 шіл., І. Кріца 4 шіл., І. Савчишин 5 шіл., А. Мороз 5 шіл., Л. Красник 5 шіл., В. Чипалюк 3 шіл. 6 п., М. Гаврилюк 4 шіл., М. Сивуляк 3 шіл 6 п., М. Гоцій 2 шіл., П. Козак 2 шіл.).

ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА „САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ"

Канада:
THE INDEPENDENT UKRAINE
P. O. Box 387
Winnipeg, Man., Canada

Аргентина:
„PEREMOHA" BOOKSTORE
25 de Mayo 479 (14)
Buenos Aires, Rep. Argentina

Бразилія:
STEPAN PLACHTYN
Pr. Gen. Osorio, 568
Curitiba — Parana — Brasil

Австралія:
Pr. A. SYCZYNSKYI,
26 Beaconsfield St.
Auburn — Sydney, — NSW, Australia

Англія:
W. S. SHEWCHUK
123 Notting Hill Gate
London, W 11, England

Франція:
A. DOMARATZKY
13, rue Biot,
Paris 17-e, France

Італія і Близький Схід:
Dr. W. FEDORONCHUK
Via Nemorense 100, inr. 22
Roma, Italia

Ціна 30 ц.

ЄДИНИЙ У ЗДА УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

„Самостійна Україна“

МІСЯЧНИК КУЛЬТУРИ, ПОЛІТИКИ ТА СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

виходить кожного місяця в Чікаґо, ЗДА

САМОСТІЙНА УКРАЇНА проголошує ідеї українського державного відродження та визвольного руху.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА бореться за принцип самовизначення і суверенности українського народу, як і всіх інших поневолених ще народів.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА інформує світ і українську суспільність на еміґрації про стан визвольної боротьби і політику окупантів на Рідних Землях.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА з'єднує для визвольної боротьби прихильників і пропаґує потребу матеріяльної та моральної їй допомоги.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА розробляє проблеми національної революції, її ідеології, програму, стратегії і тактики.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА поширює ідею внутрішнього нашого суспільно-політичного солідаризму.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА плекає, творить і поширює на чужині наші високі духові і культурні вартості.

Річна передплата за журнал **„Самостійна Україна"** дорівнює $ 3.

Одне число коштує $ 0,30.

Станьте передплатником „Самостійної України" та приєднайте також і своїх друзів!

INDEPENDENT UKRAINE
9421 Burnside Ave.
Chicago 19, Ill.
